

TÖRNBLOM, JOHAN AUGUST

"Med Gud" etc.

Tiden
1914

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

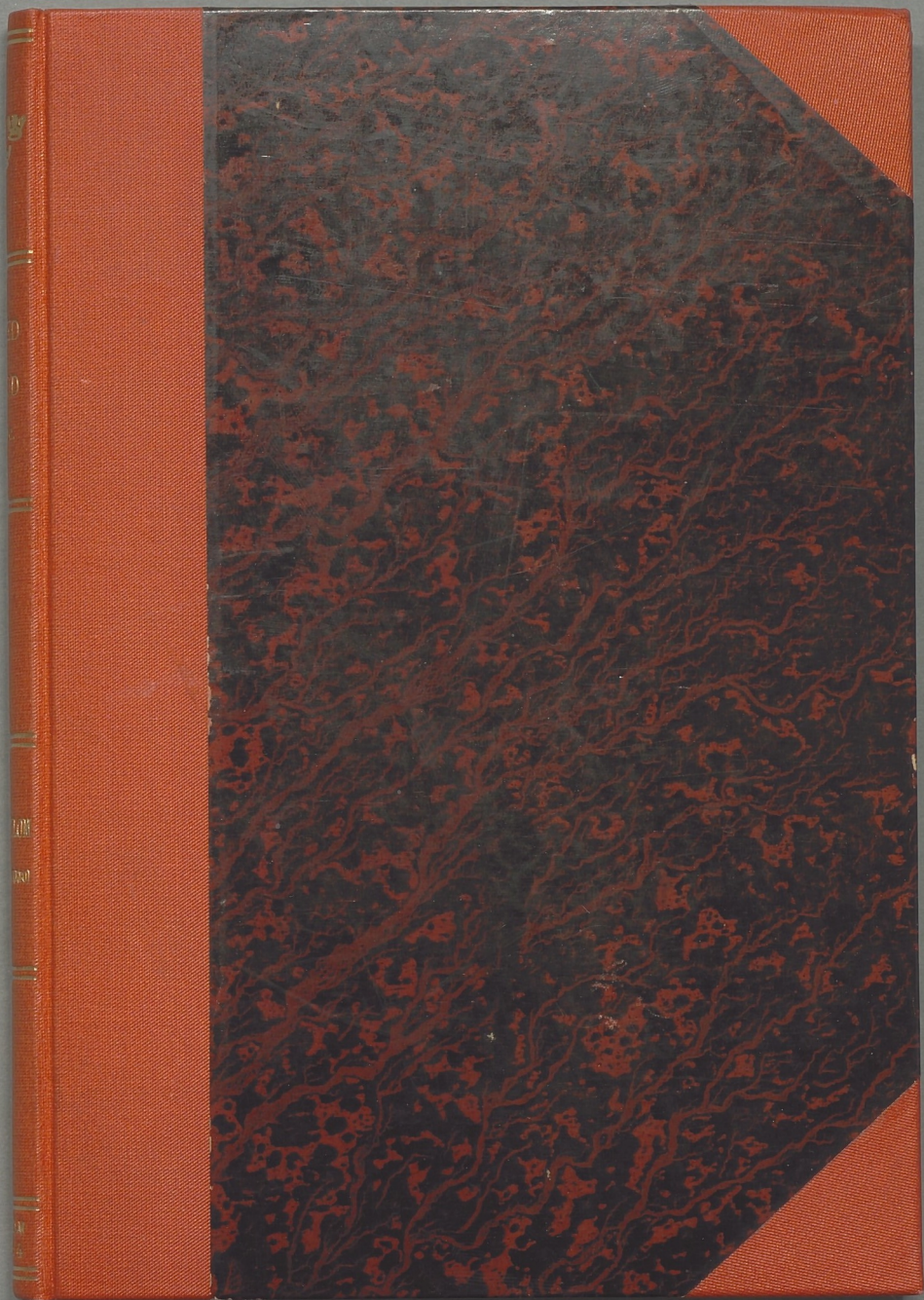
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

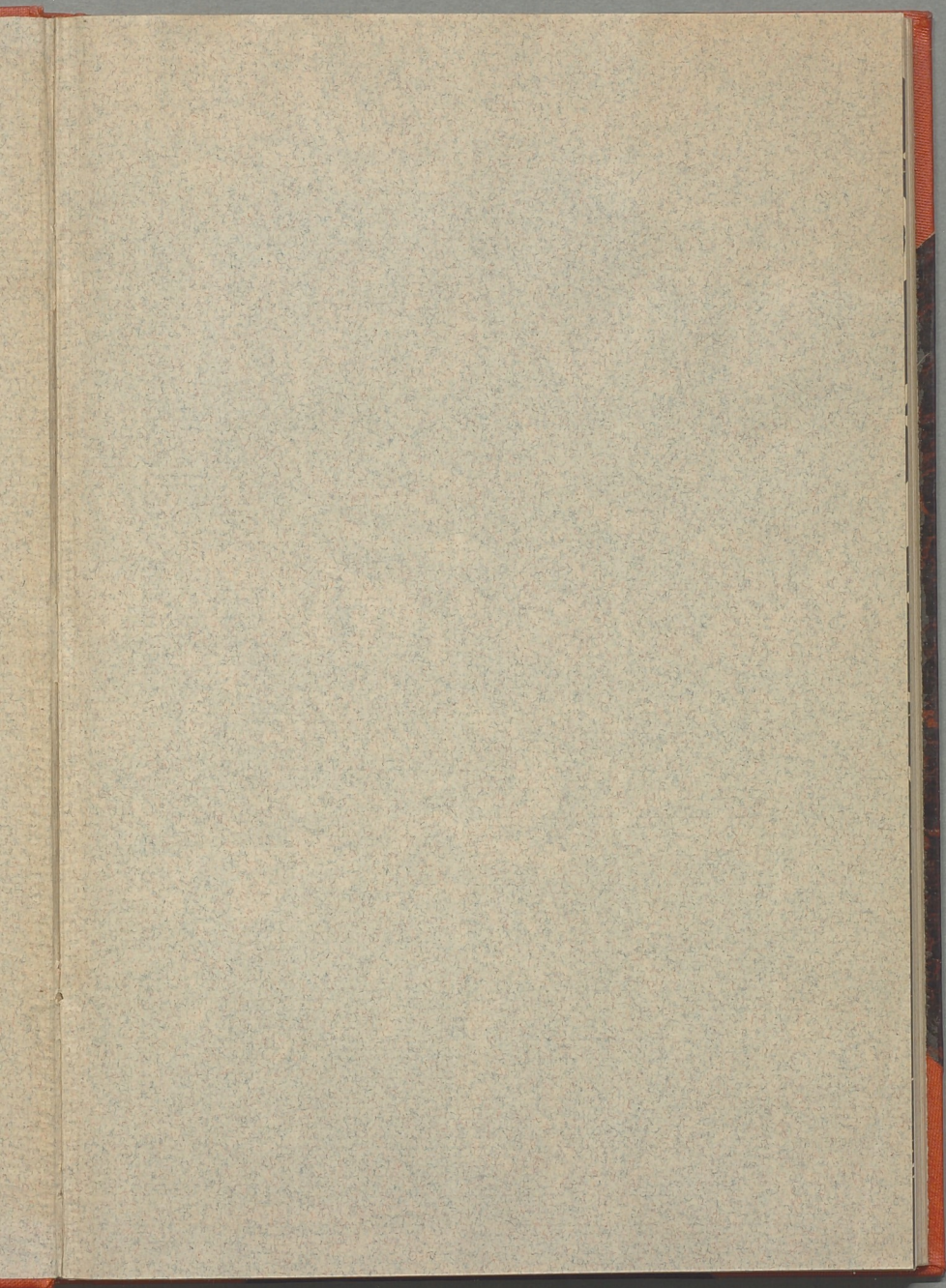
Fler e-böcker

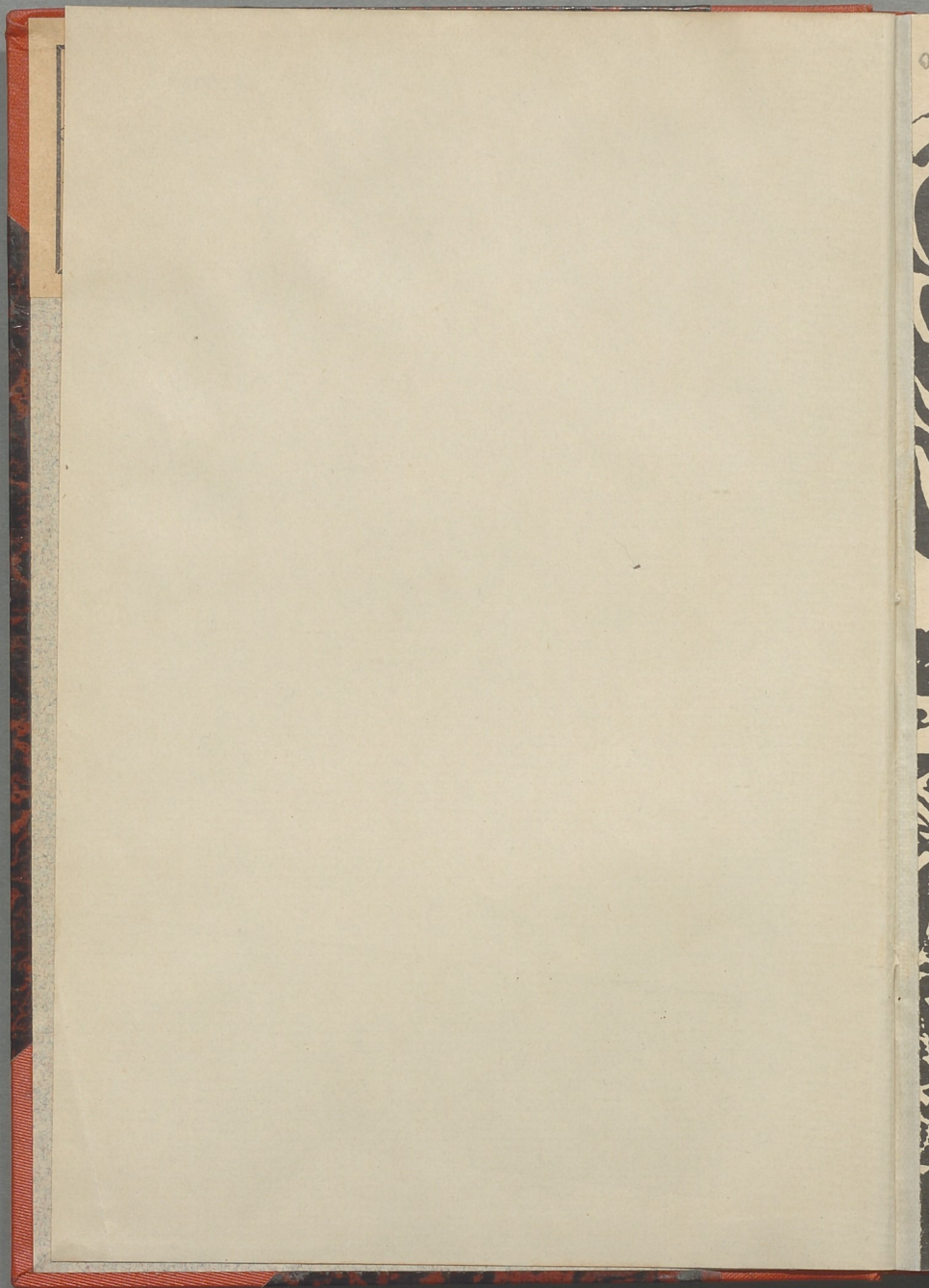
Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Roman.
L.

ELF NORRBO

TÖRNBLOM, J. A.

"MED GUD"

etc.

FLEMMING

" " MED GND

616
W. J. ...

...

Elf Norrbo

”Med Gud” etc.

TIDENS FÖRLAG, STOCKHOLM

Stockholm, A.-B. Arbetarnes Tryckeri, 1914

— — — En främmande herre! Åh! — Och denne herre kommer nu till mig, söndertrasade stackare som ligger här! Om jag kunde se er ändå! Underligt, att man ska få det så här! Ligga i en säng, i stället för att arbeta med skörden, som man eljes gör den här tiden på året! Ja, något nöje är det då inte — — —.

Luften därinne var ända till äckel inpyrd med karbol. Linneklutar, handdukar, charpi och bindlar lågo på alla lediga stolar eller i fönsterkarmarna, och för övrigt i högar här och där på golvet. Ett kirurgiskt instrument lyste vid en fönsterpost, blankt som glas. Skålar, övertäckta med klutar, stodo under sängarna. Allt linne var vitt och rent, men grevt. Det hela bar spår av att vara ordnat i hastverk.

— — — Oj, oj, stönade den gråskäggige mannen under filten och vred ansträngt på huvudet.
— — Ett glas vatten, om min herre ville vara så god! — — — Tack, det var skönt!

Det var ett stort gammalt läroverk, man kommit att hålla till uti. I den långa korridoren stodo sängarna i ändlösa rader. Alla precis lika: lätta järnsängar med tunna gråa filter och en kant av ett nedhängande grovt lakan. Genom de höga fönstren, vilka alla förekommo på en sida, stod en sjunkande sol, snett in över sängraderna och den massiva mellanväggen. Vildvin prasslade utanför i spaljérverket högt uppe på ytterväggen. Kvällsvinden sjöng dovt och sakta i parkens lindar sitt requiem, in genom de öppna fönstren, för bindlarna och klutarna och alla de gråa, håliga kinderna, de flämtande bröstena. På tunna, mjuka sulor skyndade systrarna med ohörbara steg och mjuka rörelser.

Fina, själfulla ansikten, dessa systrar hade. Och vilken hållning, vilken grace! Vilket behag och lugn! Man tyckte, det var idel furstinnor som rörde sig i de obligatoriska blåvita dräkterna.

Och det var det kanske också.

Tysta, snabba kommo och gingo de. En bar

ett fång förbandsartiklar, en annan kom med vattenbägare eller medicinflaskor, och några voro lediga och stodo två och två i tyst samspråk vid något fönster, medan en och annan sysslade vid sängarna, lade bindlarna bättre tillrätta över ett sår, räckte någon ett glas vatten.

Högtidliga skredo läkarna förbi i sina långa vita, blusliknande rockar, snarlika präster, i vita mässhakar.

— Vad ni var god som kom! Och just till mig! Se tiden blir så lång att ligga så här, eljes gjorde det mindre, alla ä' ju så snälla här. Men att bara ligga och ligga och inte få språka med någon, ja inte komma åt att läsa en tidning en gång — bindeln hänger ju över ögonen... det är intet att avundas, nej, det är det inte. Undrar, hur länge det här kommer att — — oj! min hals! En klunk vatten igen! Förlåt, jag besvärar!

— Gör ingenting!

— Vatten är så gott, återtog mannen, sedan han strukit fuktpärlorna ur skägget med den enda kvarvarande handen och huvudet blivit lagt tillrätta igen på halmputan.

— Säg mig, min herre! Ni är nog en diakon, inte sant? Någon av bröderna därinne i staden,

de där, som gå omkring och försöka lägga livet en smula tillrätta för arma prövade stackare, som behöva det — inte sant, ni är en sådan?

— Jag är en främling, långt borta från ett nordiskt land.

— Nordiskt land, nordiskt land, mumlade den gamle soldaten. Och han återtog, lågmält och sökande, liksom med möda uppfriskande något dunkelt minne från den primitiva byskolan en gång i världen: Sverge... Norge... Danmark...?

— Det är rätt. Just från det hållet.

— Ah! Karl den tolfte... hjälten från Austerlitz, kom det livligt. Eller — nej! Så var det nog inte... Ja, jag ska säga, det går omkring en smula i mitt gamla huvud, det har också fått sig en mycket svår törn.

Han tystnade, men det varade inte länge förr än han började igen. Det gjorde honom synbarligen gott att få prata ut. Här hade han legat och tvungits att stänga inne i sig så mycket, som ropade på ett lyssnande öra. Tiga låg tydligen inte för den gode soldatens begävnig.

— Ni tycker kanske inte om att jag pratar så

mycket, tog han upp, försiktigt rekognoserande —
det tröttar er måhända?

— Inte det minsta — men kanske er själv?
Gör det inte det?

— Hå hå hå, log han, högt och brett, hör man
på! Jag är väl inte sårad i tungan heller!

— Det är ju sant.

— ... och det är inte roligt alltid med tystnad,
ska jag säga, i synnerhet när man är avstängd
från läsning också. Jag får inte se skymten av
en tidning en gång! Kan inte! Alla dessa klutar
och remsor, som man lagt över mina ögon —
... Och nu ska ni få höra något! Jag skulle tro,
det kommer att överraska er något. Ni vet inte,
ni, vad en gammal soldat hittat på?

— Nej — vad då?

— Jo, hör bara ... Men vill ni inte böja er
ned emot mig en smula, så jag slipper tala så högt.

Han trevade i luften, tills han funnit min hand,
som han kramade med en viss energi. Det fö-
reföll, som han varit rädd att jag skulle springa
min väg. Vad skulle väl nu komma för märkvär-
digt!

— Ser ni, min bästa herre, kom det med egen-
domligt skygg och viskande förtrolighet, jag ska

säja er en sak : jag har varit en smula — likplundrare.

Av rycket i min hand erfor han min överraskning.

— Nå nå, nå nå, inte så fort! Låt mig tala ut och komma till punkt, bad han enträget. Ni kan tro mig, hade jag varit en sådan ni menar, skulle jag nog ha tegat.

Det nyktra och träffande i resonemanget, slog mig. Min nyfikenhet ökades emellertid.

— Men, min bästa man, vad kan det då ha varit?

— Brev, min herre, bara brev.

— Brev?!

— Javisst. Papper och anteckningar, funna i fickorna på de stupade. Förstår ni inte! Alla dessa döda, som vräkas ned massvis i stora groppar, tror ni man alltid gör sig omak med att se efter vad som finnes i fickorna? Tror ni man ställer sig och håller tal, kanske, för var och en, he? Små fina liktal, säg? Jo, ibland förstås, när man har gott om tid. Men med en 4—5,000 stupade om dagen, stundom flera för resten, ja, då kan jag lova er, att det inte är mycken tid över för

noggranna inventeringar och granna tal. Bevars väl! Man får hals över huvud utrymma en ställning, lämna allt huller om buller efter sig, kamraternas lik inte minst... Ack, ni vet inte, herre, hur många gånger en hälsning, nedskriven på ett litet papper, försvinner! En sista, darrande bön, herre — en nedskriven viskning, om jag så får kalla det — då de knotiga, kalla fingrarna knappast förmå att hålla om pennan... Tro mig, jag har sett det där på nära håll, sett det och hört dem stöna sitt: "Tag det, kamrat, och ställ om att det kommer fram, så de få det därhemma!"

Rörelsen tog honom, så att han tystnade. Jag flyttade min stol närmare intill sängen; jag hade ju inte hjärta att taga min hand ur hans. Inte nu.

Han teg några ögonblick och fortfor därpå, ännu med dallring i stämman:

— Just sådana papper är det, jag bergat. Och de allra flesta har jag med bästa vilja inte kunnat hitta några adresser på, att sända efter. Det var inte annat än behålla dem... En del små enfaldiga lappar, andra åter långa, vackra brev och annotationer, värda att tryckas. Våra officerare, de kunna skriva de! Soldaterna är det ju si och så

med, men av dem begär man inte så mycket sådant heller.

— Ja nu förstår jag er likplundring, och värderar . . .

— Vänta, jag är inte framme än, avbröt han ivrigt, det bästa är kvar. En av systrarna här, som jag visade brevpacken för, tog den. Hon har skrivit av det bästa i en bok. Mycket vackert gjort, inte sant! Och vad det är fint ordnat sedan, och så finurligt, att jag rakt inte förstår, hur hon burit sig åt. Då hon läste upp det för mig, var det så att. . . ah, min herre! Det är utmärkt.

Han var alldeles hänförd.

Och full av värme i sinnet och pratlusten uppleddad, lät han det basa:

— Jaja, en fin människa, må ni tro! Fin och god som guld. Hon talar inte som de andra, utan har en len stämma, och hon lägger orden så förunderligt väl. Jaa, rent som en bok. Och det är någonting så förnämt och fint över henne. Vem vet! Kanske det är någon adlig dam rent av, det finnes mycket fint folk vid Röda korset i tider, som dessa. Jaha, och kunnigt och lärt folk också.

Ja, jag själv kan ju lite mera än folket mest, skall jag säga —; det såg ut, som han rätade på

sig och försökte göra ett liggande "giv akt" eller något i den stilen. Därhemma i byn är jag också mycket anlitad. Det är ett frågande jämnt: korporal Birger hit och korporal Birger dit. Det är så många som behöva hjälp med sina små affärer. Sälja och köpa, det går nog för sig, men hålla reda på allt och veta, vad man förtjänar på det till sist, när allt är frånräknat! Många tro att det är förtjänst, när det i stället är förlust! Gå omkring och narra sig själva och tro, att de äro rika, just som ruinen rent av hänger över dem... Sa' jag små affärer? Nåja, trädgårdsmästaren därhemma han rör sig ju duktigt, han. Två—tre tusen om året. Ja nu sist var han väl nästan uppe i fyra. Och det är ju inte så dåligt! Han har hästar och stora vagnar, som han lastar fulla om kvällen, och så far han tidigt på morgonen in till staden, det är helt mörkt när han ger sig av. Han är mycket rik. Men sköta räknenskaperna — nej pass! Då måste allt korporal Birger fram...

— Förlåt, men var det inte en bok — en, som någon av systrarna skrivit?

— Efter mina brev, jo visst! Den skall ligga — låt se! Jag vill minnas, det var...

Han famlade under huvuddynan, men utan resultat.

— Hjälp mig ett tag, gode herre!

— Så gärna!

Det eftersökta hittades snart. "Boken" visade sig vara en rätt behändigt inrättad sådan. Små skrivpappersblad hade nätt och vackert häftats in i en andaksboks pärmar. Röda och vita trådar höllo arken väl på sin plats, och pikturen var elegant och pryddig, nästan petigt fin.

— Säg mig, korpral Birger — sporde jag efter några flyktiga ögonkast i bladen — får jag låna de här anteckningarna med mig hem till hotellet och studera dem där? Så prata vi nu i stället. Jag skall akta dem mycket noga.

— Jo, det går för sig, det. När jag får dem säkert tillbaka så ...

Inför utsikten till en förlängd pratstund, gick nog korpral Birger med på litet av varje, som det tycktes. —

Den säregna boken försvann i min ficka.

*

Solen hade gått ned. Skuggorna började redan smyga i hörnen och under sängarna, när jag tryckte den liggandes hand till farväl. Den väl-

diga gamla byggnadens dörrar öppnades och slötos. Man kunde skymta salar, stora som kyrkor, eller korridorer, liknande denna. Och överallt stodo sängar — överallt. Karbollukten var förhärskande och mötte vart man kom. Damer, i blåvita, långa klädningar, med ett rött kors i vitt fält på överarmen, gledo mjukt ut och in och emellanåt skred en av de allvarliga gestalterna, i vit mässhake, fram genom gången mellan järnsängarna. —

Det var en härlighet, som knappt kan skildras, att få komma ut från all denna karbol och njuta av den rena luften ... Kvällen var lugn. Långt borta skällde en hund, enstaka gläfs, med något visst längtande och sorgset i skallet, som hundar brukar i kvällningen. Utanför en flera meter hög häck gick en väg. Stegen av en gående häst därute ekade i tystnaden. Det var en grov häst, och troligen gammal, ty stegen hördes så tunga och tröga. Alla den gamle dragarens yngre, livligare kamrater hade ju mobiliserats. De tunga stegen sade sitt avmätta "klafs-klafs klafs-klafs", tills ljudet mattades av på grund av avståndet och gick in i kvällen och tystnaden.

Då brusar det med ens som av en annalkande

stor karavan. En mängd vagnar anländer och stannar utanför det gamla läroverket. De äro höga och överhängda med tältduk. Ett stort rött kors lyser på varje vagn. Blåvita damer skynda ut på trappan och fram till vagnarna.

Och nu sitter jag här i mitt enkla lilla hotellrum, med korgmöbler och ett tvättställ, som består av smala, lackerade järnstänger och handfat, av emaljerad plåt. Allt är så välsignat praktiskt ordnat i detta land.

Jag lyssnar ut i natten. Fönstret står öppet, ett svagt vinddrag glider förbi, smekande mitt ansikte. En gammal uppassare kommer in och tänder. — Persiennen ned. Och just nu kommer jag ihåg min "bok".

Fram med stol till bordet.

— — —

Det behövs inte många ögonkast i pappersbladen för att se, hurusom en finare hand hållit pennan och en annan intelligens, än korpral Birgers och hans kamraters, satt sin prägel på det hela.

Ju längre jag studerar denna säregna dagbok, desto kraftigare blir intrycket av, icke blott de

ursprungliga berättarnas, men också av den skrivandes — den formulerandes — personlighet, desto klarare står det för mig vilkens ande det är, som svävar över vattnet. Det är ej mera blott den enkle soldaten, som talar, det är den sjäfullt kultiverade, den korrekt ordnande skrivarinnan.

Och dock, hur friskt, hur omedelbart står inte allt här! Hur levande, varmt och äkta!...

Första brevet.

— — — Jag satt i trädgårdsmästarens sommarhus, utan fönster. Det var vackert ute, just i högsommartaget, då allt står i sin fullaste mognad och tyngsta prakt. Bien jagade brådiskande från blomma till blomma, angelägna om att samla in så mycket som möjligt till vinterförråd — fast människorna skatta det och lämna litet sockervatten i stället som nödfoder åt de små, bevingade arbetarna under den mörka, kalla tiden. Jag hörde grannens grova godmodiga och bullrande skratt från andra sidan staketet. — — — Då ropar någon ute på gården och svänger en tidning i luften: "Bevare oss väl! Det här ser allvarsam ut?" — "Vad är det, Thomas?" ropar jag ut till mannen. — "Vad det är? Jo, krig är

»Med Gud» etc.

det, krig helt enkelt", kommer svaret kraftigt. — "Nå guskelov, att det inte kommer oss vid", säger jag likgiltigt. — "Det är just oss, det gäller!" ropar han tillbaka med sin allvarligaste stämma. "Så står saken, varken mer eller mindre."

Detta var, så vitt jag minnes, det första, jag hörde om kriget.

Jag erinrar mig inte, hur många minuter senare det var, vi stodo i klunga ute på bygatan, där en myndighetsperson uppläste ett telegram, en kungörelse. Det rörde ställningen i landet, som såg hotande ut. Alla medborgare uppmanades att stanna i sina hem och icke företaga några resor, i all synnerhet icke till utrikes ort — — ja, något i den stilen var det, kungörelsen innehöll.

Redan nästa dag bär jag min gamla uniform, nött och fläckad, och väntar på vidare besked. Jag stod just i reserven och hade bara ett par år kvar, tills jag skulle vara alldeles fri. Men kallad hade jag blivit. — —

Det kändes underligt med det hårda läderbältet lätt om livet. Jag hade hunnit att grundligt komma bort ifrån det militära, som jag egentligen aldrig varit så värst hågad för. Jag är en

fridsam man, kan jag hjälpa det? Arbetet och mitt lilla hus, min familj och mina grannar, ja allt detta håller jag av. Lite dispyter ibland, men va' gör det? Lika goda vänner efteråt. En sejdell om lördagsafton är gott, det kan jag inte neka till, och min goda bekväma säng är min bästa vän, när kvällen kommer. Jag är till åren och vill leva i fred, känner inte hat till någon och vill inte att någon skall hata mig — kan sådant kallas för feighet? Ja, i så fall är jag väl feig då. Men då är minst hälften av armén feig, precis lika feig som jag.

Man är ung en gång i livet, jag vet väl det. Signalhornet smattrar, trummorna gå, musiken eggas. Det blir fart i blodet.

Varför tindra ögonen då, varför knyts händerna så hårt om geväret? — Det är blodet, ungdomsblodet. Slåss, för nöjet att få slåss; strunt i mot vem det är, eller för vad!

Men så kommer en dag, då det där inte roar längre. Man finner trädgården vackrare än kasärngården, ett potatisland eller en veteåker hundra gånger mer tilltalande än ett exercisfält.

Är det så underligt?

Alla mina jämnåriga kamrater tycka och känna

det på samma sätt. Ingen skäms för att vidgå det heller.

Och så skall man ut ändå — —.

Min vackra, präktiga kål, som inte är riktigt mogen . . .

Lördag.

Allt har ändrat karaktär. Vad är väl detta? Känner inte igen något; jag är helt vimmelkantig. Står inte kyrktornet på huvudet? Träden med rötterna upp och grenarna ned? Mitt gråa lilla hus står med skorstenen i källaren? —

Det är väl det, att allt har gått så plötsligt.

Det är som staketen glodde frågande, med sina ögon av urfallna kvistar: "Vad ska det här tjäna till?" Så tycker man sig höra frågas överallt.

Och en sugande spänning, en ovisshet, som gör människorna sjuka av ängslan.

När såg jag ett leende sist, när hörde jag ett skratt!

Ja, när hörde jag väl ett skratt?

Ansiktena, jag möter, stå långa, skarpa och gråa.

Barnen stirra så undrande. Det ligger i deras

ögon något likt en fråga, en aning om något outgrundligt mörkt och hemskt, som skall komma.

— — —

Nu i staden. —

Men var är staden? Var livet, rörelsen, affärerna?

Murarna, husen stå kvar — men allt det andra? Allt det, som gör en massa tätstående hus till stad!

Själva värdshuset står grått, fult i kroken nedom torget. Det är ett gammalt, illa medfaret hus, inte mer. Varför såg jag aldrig förut att rappningen var fallen från väggarna, att fönstren hade omaka glasbågar och att dörrens beslag voro oputsade, fula? Att tegelstenen lyste fram, att taket har en svår sänka i mitten, likt ryggen på en gammal, utrangerad kavallerihäst! Allt detta har varit så i årtal, men aldrig har det framstått så som nu. Är det därför att livet där inne är sin kos, gemytet försvunnet? —

Tomma affärer, tysta hus. Människorna i täta svarta klungor framför banklokalerna. Mörka blickar, hopknipna, hårda munnar.

Smakar ej längre ett gott glas öl eller en

flaska rehnskt, eftersom ingen styr sina steg mot hörnet till?

— — —

Stora vagnar bullra, i långa, långa rader. Det är arméns; de äro lastade med packor av filter, massor av uniformer.

Vart skall man driva all denna boskap, som piskas fram, hundra efter hundra?

— Till armén.

Dessa berg av bröd, dessa kullar av skinkor, dessa högar av konservlådor?

— Till armén.

Kittlarna, skålarna, spannarna, i tusen och åter tusen vid fabrikerna?

— Armén, armén.

Armén, det är det enda, det är allt, och allt annat är intet. Lantmannen och skörden ha med ens blivit dimmiga begrepp, affärerna — ja, så vitt de beröra armén! Järnvägarna — samma förhållande.

— — —

Extrablad. —

Nya extrablad. Och åter nya. De berätta, med stora, svarta stilar, chanserna för och emot. Jämt detta vägande, denna ovisshet!

Alla tro det värsta. Varför har hoppet om något annat så med ens flytt sin kos? Det är förunderligt detta, att alla på en gång se i svart och bara bereda sig på —

Ny dag.

Mobilisering heter dagen. Ett steg närmare det mörka, som nalkas, bort ifrån det ljusa, som sjunker undan i bakgrunden.

Extrablاد!

Det drar sig samman . . . Det är, som molnen bara skockade sig i allt tätare, kompakta massor. Hotande, oblidkeliga, hemska moln.

Människorna riktigt krypa ihop under spänningen, oron och ovissheten.

På eftermiddagen nytt extrablاد.

Mörkt.

Det är något obeskrivligt lamslående i denna pinande väntan. Skall det då aldrig komma, detta förfärliga, som man nu så länge skymtat vid synranden? Ingen människa står ut med detta längre. Åska, dunder och blixtn hellre än detta.

En kväll, utan lugn; en natt, utan sömn; och så en ny dag.

Pang! — Krigsförklaring.

Nu är det här: kriget.

— — —
Jag ser bröstet häva sig efter den långa, onaturliga spänningen.

— — —
Gatan ligger solbelyst, men öde. Asfalten är tom. Barnen, med rullande stålringar, äro borta. Borta ur parkerna — borta ur livet, synes det. Inga kuskar smälla med sina piskor, inga vagnar rulla.

Nej, ty både kuskar och vagnar äro sin kos, jämte hästarna.

Att solen står däruppe, som förr? Att dag och natt skifta på vanligt sätt? Ljus och mörker avlösa varandra?

Fungerar allt däruppe lika — har det inte måst ställa sig till disposition för det stora allsmäktiga, som eljes dirigerar det hela: arméledningen?

Andra brevet.

Min vän!

Nu äro vi mitt inne i det. Slut med underhandlingar, slut med skäl och motskäl. Nu är det något annat, som talar. Eller rättare: det talas ej längre, det — — ja, du vet!

Jag har öronen fulla med hurrarop och höga jubelskrän, entusiastiska vrål. Det hör till. — —

Krigsentusiasm, ja — åh, jag har sett dig på mycket nära håll! Jag såg dig då i början. Så jag känner igen dig ganska väl. Jag såg din darrande läpp, då nu stämde in ett krystat, obligatoriskt och kommenderat hurra, såg ditt "glada" leende vid avskedet från en kär anhörig, en avhållen moder, en vörtnadsvärd, gråskäggig far. Eller du tror inte, jag hörde gråten, som

dallrade bakom själva nationalsången! Och — åh! — svedan i avskedskysssen från den älskade... Oron, som inte fick visas, sorgen, som tvangs tillbaka och inte fick taga sig uttryck därför, att det var "omanligt" att visa något sådant.

Jättekomedi — se där ditt namn! Jättebluff — se där ditt väsen.

Åh, min vän!

I långa, långa dagar gingo de där med sänkta huvuden, med gråvita ansikten, stirrande blickar. Jag var ju själv med ibland dem, skulle jag då inte veta vad som försiggick i deras bröst? Precis det samma, som grävde där inne i mitt.

"Galenskap, vad tjänar det till? Vanvett, utan gräns! Ingen har skadat oss, och ingen önska vi förolämpa!"

Det låg som ett dovt mummel i luften överallt vart man kom.

Sådant måste bort. Sådant är farligt.

Och där eldades och eldades för att få stämning och entusiasm.

Krigstal — som ingen gärna hörde på. Predikningar — som vi sällan bevistade. Vädjande till våra "ädlare känslor" — något som vi för-

stulet ryckte på axlarna åt. Vi enkla, praktiska lantbor, inte ha vi råd med några "ädlare känslor" av det där slaget, inte. Vi ha inte bruk för dem, vare sig i skörden eller i sånings-tiden! Så snart det glittrar av blanka uniforms-knappar, skälver vår portmonnä, för då vet den det gäller nya skatter.

Jag blev kalfaktor åt en ung löjtnant just i det taget. Ja den! Ser honom för mina ögon när jag vill, välfriserad och uppsträckt.

Ingen ful karl, löjtnant Bran, men kall. Iskall, som stalaktit i en grotta. Hård som graniten. Har aldrig skådat maken till stenansikte i all min tid. Ett "yrkesansikte", om något.

Entusiasm, sa vi; du skall strax få höra, hur sådant framtröllas.

När jag säger dig, att löjtnant Bran grät, för att folket inte applåderade hans tal på torget, förstår du, hur han kände det. Ett stenansikte, som gråter!! Och han såg upp i himmelen, och han knöt händerna, och han svor och bad Gud i samma repris. Och då Gud inte tycktes vilja lämna nöjaktigt bistånd, ropade han på den andre, på — antipoden. Ropade, åkallade som endast en förtvivlad, nödställd människa gör.

Han svor också på ett makalöst sätt: han väste fram det. Det var, så man fick hallucination om en kliven tunga och långa gifttänder.

Jag glömmer aldrig kvällen, efter det oratoriska fiaskot på torget. Trodde, att han skulle få slag. Han var alldeles rödblå, han stönade som en febersjuk, gick fram och åter på golvet, satte sig och steg upp igen. Krisen var hemsk. Han svettades, slet upp dolma, väst och skjorta. Det var inte längre en normal människas uttryck för grämelse och misstämning. Det var det stupida vansinnet. Synen var vidrig, det kan jag försäkra dig. Den natten fick han en hemsk idé; och om någon människa har reda på det, så är det jag.

— — — Att infektera en brunn med giftämne, så att byinvånarna som drucko av vattnet skulle dö, och sedan skylla brottet på fienden.

Snygg plan!

Jag vet det, jag, som hade att ordna med förberedelserna, innan det blev färdigt att släppas ut: mystiskt avfattade brev, sända i smyg, och annat i den stilen. Slutligen det stora extrabladet, som förkunnade "nyheten".

Och det tog.

Det fanns hetsämne i luften, det behövdes inte mycket för att få det att brinna. Under vanliga, lugna förhållanden tvivlar jag på att någon nappat på den grova kroken. Nu gick det alldeles utmärkt. Den efterlängtade "stämningen" infann sig. Folk tjöt, skrek högt av ilska. "Denna oerhörda skurkaktighet av fienden" — den måste bestraffas. Död och fördärv åt de eländiga...

Nu grät man av andakt vid predikningen i kyrkan, nu applåderades talen på torget, unga kvinnor strödde blommor för militär, som tågade förbi, skolbarn gingo i långa processioner med små flaggor i händerna.

— — — Herr Brans fästmö bad, besvor löjtnanten att inte göra det. Hennes känslor som kvinna uppreste sig mot den svarta bragden. — — Fäfångt. "Mitt land är min brud i första hand, du i andra hand", var hans svar. Fästmöns föräldrar, en gammal hederlig lärare och hans hustru, bönföllo, men omöjligt. Han stormade mot dem i vrede och förklarade slutligen att han skulle angiva dem för militärmyndigheterna såsom de där, vilka hysa "landsförrädiska tänkesätt".

Detta, min vän, är historien om, hur man till-

lagar en stämning i kritiska tider. Jag önskar livligt att man i framtiden måtte finna mindre tarvliga medel, även med risk att stämningen inte blev fullt så intensiv.

Tredje brevet.

Ömt älskade maka!

Hör nu noga på vad jag säger, och handla därefter!

Min bror, om han vänder åter, skall ha min helgdagsdräkt, den där blå, med långa rocken du vet. Om några år har Carl vuxit till och är då lika stor som jag, och då passar den.

Fågelstudsaren skall han också ha.

Det övriga är ingenting att dela på.

Goda maka! Bed en bön för mig varje år, detta datum. Ty i natt dör jag.

Förundra dig icke över denna klumpiga skrift, jag har så underliga skrivdon. Jag lyckades, fast med stor möda, att med tänderna bryta ut en träflisa ur en planka i bröstvärnet. "Bläcket" får jag genom att doppa spetsen av träflisan

i en kamrats sår, som ännu är rätt friskt. Var inte ängslig för att han lider av smärtan, ifall "pennan" skulle bottna ibland. Han känner nog inte mycket numera. Den präktiga Nittisexan har inte många minuter kvar, så vitt jag kan höra av andetagen.

Har inga andra skrivdon, ser du, kära!

Alfhild, hör du! Gå in efter flickan, innan du läser vidare. Kyss den lilla från mig! Kyss henne två gånger!

— — — Nu gick träpinnen sönder. Jag måste försöka att bita loss en annan.

— — —
Skönt, det lyckades! Nu fortsätta vi således. Men fort går det inte. Dock, jag har hela dagen på mig och är inte upptagen av något annat. Faran är blott, att "bläcket" tjocknar till och blir oanvändbart, du förstår nog varför! —

Tänkte först, att inte skrämma dig med detta underliga brev, men så förstod jag strax att ovissheten rörande mig skulle alldeles ha tryckt ned dig. Du skulle bara ha gått från och till i hela ditt liv, och frågat och frågat: Undrar just, hur det är med Hans? Om han lever, tillfångatagen hos främlingar, och kanske tar sig en ny

hustru...? Om han är död och ligger obegraven i ett undangömt snår...? Eller om han lever och kommer åter till hemmet...? Kommer kanske en dag stympad hem från något utländskt lasarett...?

Nej, kära! Det hade blivit outhärdligt för dig. Nu får du den svåra stöten på en gång. Den skall kanske slå dig till marken, den tunga sorgen skall taga färgen från dina kinder och luta din panna — synd om dina vackra, blomstrande kinder!

Men allt detta skall du övervinna, älskade, stark, ung och sund som du är. Sorgen skall växa bort. Tiden skall lätta på det svarta doket på din hjässa, nya vårar skola få nya blommor att slå ut på dina kinder. Du gifter dig igen med en hederlig bra karl, så att vår kära Heloise får en far igen. Detta är så lugnt och bra för mig att känna.

Därför får du nu veta allt.

Det går bara så oändligt sakta att skriva på det här sättet. Jag får doppa nästan för varje bokstav.

Alfhild, kära! Just nu kan jag se vårt barn, vår älskade lilla flicka. Jag kan se hennes lilla

röda skälmska mun, hennes stora blå ögon, pannan, kinderna, med groparna då hon ler, de runda armarna, de små knubbiga händerna.

Ah, hur jag känner det! Att inte få stryka min hand i en sista smekning över det lockiga håret.

En soldat, med en smula hjärta, är ett oting.

Alfhild! du får visst kyssa lillan tre gånger. Den vackra lilla ungen — hon är väl frisk och duktig?

— — —

Det är bäst, du får det hela, hur hemskt och brutalt det än låter.

Så hör då! — — Alla mina kamrater här i skyttegravan ligga tysta och stela omkring mig. De, som kunnat gå, ha längesedan givit sig av. Jag är den ende — den siste! — — Så gott som hela min underkropp är uppsliten. Blodet har strömmat. Lyckligtvis har jag varit medvetlös det mesta av tiden. Nu erfar jag blott en stor mattighet. Händer och fötter äro iskalla, jag känner knappast, när jag biter mig i handen. — — — Så där! Nu flyter inte det infama "bläcket" längre. Det blir nog inte annat än jag får

ränna armen mot bajonetten, så jag får litet flytande att skriva slutet med.

Bara en stunds vila, jag är så trött . . . Mätte någon vänlig människa hitta detta och sända det fram! Jag skall skriva adressen mycket tydligt utanpå. Underligt, att det skymmer på och blir mörkt så här på dagen!

Fjärde brevet.

Kamrat och vän!

Ja, här är jag nu, och har varit här länge.

Du får förlåta, att jag dröjt med brev. Du förstår nog, att ute i fält kliver man inte fram till pulpeten var och så ofta man vill och slår sig ned, med penna i hand, och avladdar sig. Det var hemma, sådant gick för sig!

Jag vill tillstå för dig en sak:

Då vi drogo ut och bullrade fram genom byn i all vår glans och härlighet, så var det inte utan att jag ömkade dig lite smått för ditt konstgjorda ben, med träfoten, som skilde dig från oss. Vet inte, men jag tror nästan att du själv hade en aning om min känsla och svor en stump invärtes över din misär. Jag vet ju så väl, att det var endast denna konstgjorda omständighet,

om jag så får säga, som befriade dig från vårt stora sjungande, trummande och spelande sällskap. I själ och hjärta är du lika god man och medborgare som någon av de andra — minst!

Men vet du, nu nästan avundas jag dig träbihanget i fråga. Ty du må veta, här är föga av det, man föreställer sig, men mycket av vidrigheter, som man aldrig beräknat.

Ligga i veckor i en skyttegrav, som ibland kan vara halvfylld med vatten, och inte våga sticka nacken upp över kanten en gång! Stå och stå, tills knäna äro på väg att förintas! Och när så födan till på köpet tryter, så vi få tugga på grässtrån — hungra så kinderna bli håliga som skopor — och frysa och vara genomvåta, ja då förstår du, att fältlivets fröjder ha sin avigsida, och den som kan vara nog så ruskig.

Jag är en av de 400 "lyckliga", som togos hit ifrån dragonerna, när hästsjukan grasserade, så att en utgallring måste ske.

Mina kläder ha inte varit av kroppen på tre veckor.

Behöver jag något mera ingående skildra för dig en "bostad", sådan som denna — ett djupt dike, där vi stå, sitta och ligga så tätt vi kunna!

Hur våra kläder, våra händer och ansikten se ut efter veckors vältrände i denna obeskrivliga smörja! I korthet sagt: diket är på en gång mat- och sovrum, salong, we, ja allt!! Och denna dike-salng så tätt befolkad, att vi stå här sida vid sida.

Jag överlåter åt din fantasi att måla vidare detaljer.

*

Du bad mig en gång berätta något litet drag från "röda fältet", som du mycket träffande och karaktäristiskt kallade det. Men vad skall jag väl berätta, som du inte här hört förut! Allt, som händer här, ser du av tidningarna, och i bladen står för övrigt oändligt mycket mera, än vad som händer. Ofantligt mycket mera! Och vad vill du så begära!

Men... måhända ... ändå...

En liten episod, ett litet drag av det slag vi se alla dagar och som ingen bryr sig om att lägga märke till — ett av de många små pänseldragen på den stora duken, som, när den en gång är färdig, torde komma att bli den mest imponerande av alla. — — —

Ett litet torp vid vägen — jag ser stugan

ännu: låga väggar, mosslupet tak, som hängde ned på mitten. Åtskilligt i oordning utanför — mannen var naturligtvis ute i kriget.

Hur jublade vi inte, då vi fingo stället i sikte! Länge hade vi marscherat och vi voro både trötta och hungriga. Här vinkade vila och undfägnad, och vi behövde båda i lika hög grad. En stor gammal ko gick i lugn och ro och betade utanför stugan, och i några fruktträd glödde äpplen och päron, färdiga att skördas.

Vi voro många. Här förslog inte mycket några droppar mjölk från den gamla kon.

— Slakta kon, befalldes löjtnanten, vi rasta här!

Till verket alltså.

Det var blott en halvtimmes verk att få kon slaktad och styckad. Gott om händer, och så får man snart en viss färdighet med sådant, och man tar det mycket summariskt. Snabbhet, resultat, avgörande — se där, vad man lär sig i fält!

Snart sprakade flere eldar och fältgrytorna började sjuda. Frukten togs ned ifrån träden och i den lilla trädgårdstjappan uppgrävdes vad som kunde användas av köksväxter och dylikt.

Vi togo med ett ord allt ätbart vid stugan. När måltiden var över, inträdde löjtnanten och några av oss andra för att göra upp affären. — Därinne satt en gammal, orkeslös gumma och i sängen låg en ung kvinna med sitt nyfödda barn vid bröstet.

— Gode herr officer, svarade gumman med sin skrockande gamlingsröst, pengar har intet värde för oss. Vi ha långt fram till staden och ingendera av oss förmår att gå dit för att köpa något för penningarna. Vår ko var det sista, vi ägde, kon och frukten i trädgården. Nu få vi nog svälta ihjäl.

Den gamla vaggade övergivet med huvudet fram och åter. Den yngre, i sängen, grät tyst.

Vi stodo där, helt handfallna. Och tysta smögo vi oss ut och drogo bort — som missdådare, tjuvar.

— — —

Det är ju möjligt, att det där ännu inte förekommit i någon tidning. — En annan liten fältbild — det är väl bäst du får ett riktigt långt brev nu, ty det torde nog dröja något, innan det nästa kommer.

Det var i början. Vi voro utkommend ...
(Fläckat av blod och smuts, oläsligt.)

... fram ur ett skogsbyn. Vi skulle komma
mycket tysta, samt plötsligt, och överraska fienden,
enligt ordena.

Vi kommo, både tysta och snabba. Som rådjur
gledo vi fram mellan träden — förlåt! Bilden
blir bättre, om jag säger att vi kommo som
vargar. — Det är synd om de vackra rådjuren!

Därborta, på andra sidan en stor slätt, sågo
vi redan fienden. Röken från bivackerna ringlade
fin och blå i den milda efterårsluften. Vi
kände oss som indianer, i färd med att överrumpla
en camp med blekansikten.

Våra hästar måtte ha erfarit något av stämningen,
de liksom hukade sig, ströko öronen bakåt,
gjorde sig små och ilade ljudlöst framåt.

Nu voro vi ur skogen, ute på slätten. Inga
träd, inga buskar skyddade längre. Vi hade ej
annat att göra än att spränga av det fortaste
hästarna förmådde galoppa.

Kolonnen susade ut. Som en vind flög den
över gräsfältet med ett dovt dån av de många
hundra hästhovarnas tramp i mullen.

Ännu tycktes ingen därborta ha lagt märke

till oss. Skulle vår attack lyckas? Spänningen började riktigt ta oss.

Plötsligt — just som vi sätta utför ned i en svagt sluttande sänka — befinna vi oss tätt inpå en stor klunga skolbarn. Antagligen en hel skola, som befann sig på flykt undan kriget.

Barnen tvärstannade, paralyserade, med de små händerna omedvetet framsträckta som till skydd. Jag slöt ögonen... Ett mångstämmigt vilt ångestskri hördes... ett fasans skri, som alltid skall ljuda i min hjärna. Stanna eller hålla undan fingor vi icke, och det hade också varit omöjligt att företaga någon ny rörelse på detta obetydliga avstånd. En framsprängande lavin av hästar stannas icke på en distans av fattiga fyra — fem meter.

Ett par ögonblick, ett nytt, svagare skri, fnyssande och skuttande av de främsta hästarna, som instinktivt genom höga språng ville undvika att trampa ned barnen.

Nästa ögonblick, och endast grässlätten låg framför oss. Men de olyckliga barnens skri måste ha uppfattats av någon fientlig post. Vi voro röjda. — Signalthorn hördes, trummor mullrade. En häftig eld mötte oss.

Knappast hälften av kolonnen återvände.

Nu får det vara nog till ett brev. Mera
härnäst.

Din vän

Numro 72.

Femte brevet.

Hahahahihihi! Gamle stolle därhemma, visst skall du få brev! Som jag skulle glömma sådant! Du ska få ett för var dag, om du vill!

Vet du, det här är det skämtsammaste jag upplevat. Man bor i ett hål i marken, likt en jordrätta, och lever av gräs, nötter och betor; något så billigt har jag aldrig kunnat tänka mig. Det är uppslaget till ett nytt bostadssystem; elände och bostadsbrist komma att försvinna från jorden som genom ett trollslag, så snart det här väl är utexperimenterat. Att de inte kunnat hitta på det här förut, hå hå! Så angenämt och ogenerat, så enkelt!

Idiotiska kamrater! De säga, att jag blivit vansinnig. Det är bara för att jag råkar begripa en del saker, som de inte förstå. Avund bara.

''Galen av skräck'', sa de. Det är just de själva, som ha vissa skruvar lösa, så hänger det ihop med det. Lustiga kurrar! Man kan inte bli förargad på dem. De ta det makligt. Se, huru de ligga! De sova middag nu. Jag har min-sann sparkat på dem rätt duktigt, men inte bry de sig om det. Fasligt så hårdsovd man blir efter friluftsmiddag på gräs och grönsaker.

Sårad! — sa han ''sårad'', den stocken Tribun! Och han ville binda om en klut, som han bar kring halsen. Jag skrattade honom mitt upp i ansiktet. Kort efter tog visst måltiden honom också, så han somnade —, och sover gör han ännu, den stollen, för resten.

Hur kunde han komma med något sådant, som att jag var sårad? Om ett ben ramlar undan, vad gör det? Man kan ju gå på träben. Det är många som gå på träben och gå riktigt bra. Inte ä' de sårade för det, inte!

Bara påhitt av Tribun.

Det skall för resten bli rätt intressant att få uppträda i träben därhemma. Det kan inte bli dyrt heller. Och inte skall det klä mig illa, om man väljer färgen rätt. Det kan gärna få vara

rött, då mitt hår är mörkt; rött står mycket bra till svart.

Man blir nog rätt uppmärksam i träben, åtminstone i början, och att lite intresse fästes vid min person, har jag visst intet emot!

En spegel kommer jag nog att skaffa mig ändå.

Löjligt, så de somna omkring mig! Och så de se ut, smutsiga, okammade och orakade. Jag försökte att barbera en i går, med bajonetten, men jag bara skar av honom kinden, så det bryr jag mig inte om vidare — uj! Nu visslar det i luften igen!

Det är så många fåglar i luften, ja så att man aldrig sett maken denna tid på året.

Hoho, de skulle se mig göra dessa iakttagelser — och sedan komma och säga att jag är galen!!!

Men jag har sett mera, som är underligt och som inte de andra ha iakttagit. Så är det, då man har ögon och intelligens! Det har regnat mycket, så det droppat och skvalat kring benen. "Plitt plitt plitt", säga dropparna, då de falla i små hålor här i botten på boningsgropen. Och kan man tänka sig något sådant! Regnet är rött i höst!

Har jag inte här gjort en stor vetenskaplig upptäckt, har jag inte? Hohoho, behöver jag längre vara förbisedd och utan mynt, hehehe. Bli berömd — stå i tidningarna — hålla föreläsningar där hemma i läroverket... och ändå är man ju bara en ringa man till börd. Så kan det gå när man har tur!

Tycker mig se gamla mutter därhemma, när hon får läsa om sin son i tidningarna... "Sergeant Dennion har väckt stor uppmärksamhet inom den vetenskapliga världen på grund av en storartad upptäckt, som han gjort" —

— — — Närgången fågel, den där siste —

Sjätte brevet.

Greta, min älskling!

Hur skall jag börja detta brev, och hur skall jag sluta det? Skall jag sjunga detta — ty tala och skriva på vanligt sätt, kan jag knappast. — Vad det är? Jo bara det, att jag är så jublande glad, ser du!

Något har hänt mig. Det var i går. Något stort. Jag måste berätta dig det nu, medan intrycket är färskt.

Vi stodo uppställda och väntade på någon generalstabsorder. Stodo i timmar, färdiga och uppsträckta. Lite högtidliga också som vanligt, när något större förestår. Officerarna gingo bland leden och pratade otvunget och kamratligt med oss, uppmuntrande till det som skulle komma. Så göra de alltid omedelbart före en träffning; sällan eljes.

Kaptenen kommer fram till mig. Åh, Greta! Han slår mig på axeln, mycket kraftigt och trovärdigt, och säger: "Duktig pojke, Etthundratre, trots dina 17 år. Av sådana, som du, blir det befäl med tiden!"

Hörde du, kära! 'Befäl', sa han. Fullkomligt så föllo orden. Åh, har du väl tänkt på detta? Förstår du, vad det innebär? Har du väl någonsin kunnat drömma dig din egen Herbert som chef framför fronten på ett kompani? Åh nej, det har du nog inte. Denna heder, denna höga post, detta anseende —!

Ja, vad jag är stormande glad och gränslöst lycklig. Vilken himmelens nåd att tillhöra en sådan nation som vår, att ha en chef sådan som min! En armé som intet i världen kan övervinna. Mitt unga hjärta skälver av stolt glädje och förtröstan. Den eländiga fienden — åh!

Älskling, du mår väl bra och är nöjd och glad? Vårt barn, som skall komma fram i vinter, det skall du inte oroa dig för, inte. Min kära gamla mor håller av dig lika mycket som mig. Hon skall nog hjälpa oss i början, så att vi få vårt hem i ordning. Ser du, jag vänder snart hem igen. Det kan inte dröja länge, förrän det

här är slut, så tappra som vi äro. Och så snart jag väl är hemma, utverkar jag tillstånd till äktenskap för oss, trots min ungdom. Det är många, som detta lyckats för, och varför skulle de neka oss? Åh, det kommer säkert inte att nekas, fast du är 16 och jag 17 år, ty mitt befäl ger mig nog en bra rekommendation, så att det beviljas utan prut.

Tänk dig bara, bröllopet! Du kommer i en lång, veckrik dräkt, så dyrbar, som vi någonsin kunna få den, och jag i ny, fin uniform, med förtjänsttecknet på bröstet.

— Där, se! Där kommer unge Herbert och hans brud, säger folket. Gamla mor går bredvid och hon gråter av glädje och stolthet. — När du träffar henne, så kyss henne från mig! Glöm inte det! Och berätta henne så allt det jag nu berättat dig — allt, allt! Glöm inte det heller!

Och sy nu mycket flitigt på din utstyrsel! Skaffa blommor och annat som fruntimmer förstå, och måste ha, och var för övrigt icke alls ledsen. Vi komma att få det så bra! Hoppas, att pengarna från expeditionen här komma dig ordentligt tillhanda. Lämna gamla mor sin andel, som vi kommo överens om, och ordna för övrigt med det

hela på bästa sätt.

Jag är inom kort hemma, som jag nämnde, det kan du vara viss om.

(Senare.)

I morgon, min flicka, i morgon! Då få vi äntligen på allvar gå emot fienden. Det blir mycket svårt för fienden, som måste fly undan. Ty vår chef säger, att det är vi, som komma att segra.

Du kan tro, jag är mycket modig och förfärligt stridslysten. Jag vet ju så säkert, att den Högste är med oss och gynnar vår rättvisa, rättfärdiga sak. Detta är något så tryggt att känna och veta och det gör mig särskilt stark.

Farväl! Jag skriver ögonblickligen till dig, så snart...

(Bortslitet och blodigt.)

Sjunde brevet.

Nu mor — nu ska du väl ändå få ett brev till sist. Du har väntat länge, tittat och undrat: "I dag måtte det väl ändå komma!" Och så har det ändå inte kommit.

Hur kan det vara, att brevet till mor är det, man först glömmer? — Mina kamrater säga på samma sätt! Alla lova de så säkert vid avresan att skriva "ögonblickligen, så snart vi komma fram".

Men alltid kommer det något i vägen. "I morgon", säger man, men "i morgon" kommer jämnt med ett nytt förhinder.

Varför förgätas mödrarna så mycket? Är det därför, att man säkert vet att en moder älskar och minnes ä n d å, utan brev! Älskar och aldrig upphör därmed, om också all världens brev ute-

bliva! Försummad, ignorerad, är hon den sista, som lönar med samma mynt.

Du goda, kära moder! Förlåt mig du, som mäktar förlåta, och förlåta allt.

Nej, vad blir detta för ett brev! Bara meditationer! Du vill naturligtvis veta något om, hur jag mår, höra litet om livet och förhållandena härute. Nå, det kan jag knappast förtänka dig! Varför skulle jag också eljes skriva? — Så vet då, att jag mår alldeles förträffligt. God och bra mat — och god aptit! Inga besvärligheter att tala om, och allt mycket bra för övrigt, bekvämt och väl ordnat. Inga överansträngningar och inga lidanden i övrigt heller att tala om. Dagarna förflyta rätt lugnt och utan svårare störningar.

Är du nöjd så?

— — —

Apropå! Du kände visst en löjtnant Bran vid 62:a? Inte sant! Det var han som kom på idén att sprida ut, det fienden förgiftat brunnar — för att reta upp befolkningen och få den i s. k. krigsstämning —, fast det ju var löjtnanten själv som var mannen för dådet. —

Nåja, målet vanns ju. Indignationen kom,

och den blev utomordentlig över detta "svarta dåd av en bestialisk fiendé", som det stod i bladet.

Om jag inte misstar mig, blev han visst dekerad för sitt välförhållande, och en vecka efter var han kapten. Fast sannerligen jag förstår, vari meriten egentligen bestod! Men jag är ju också blott en man i ledet, som inte begriper så mycket.

Men — underliga öde! Det låter som dikt detta, jag vet det, men det är icke desto mindre sanning. Löjtnanten blev tillfångatagen — nåja, däri ligger ju ingenting besynnerligt, men hans bedrift med brunnen blev upptäckt, det är det som är det underliga!

Fästmän var emot hela den där historien. Det var henne vidrigt att tänka, det hennes förlovade skulle vara den som iscensatte en dylik ruskighet. Nåväl! Ett i brådskan och förvirringen avsänt telegram från fästmän till byn med den förgiftade brunnen — för att varna byinvånarna — kom väl ut på irrfärder till andra linjer och blev slutligen uppsnappat av fienden. Utom sig av sorg och förtvivlan över affären, hade den stackars fästmän begått oförsiktigheten att utsätta gärnings-

mannens namn, och härigenom blev löjtnantens brottslighet klar.

Han dömdes och blev — hängd.

”En krigares död är för god för er”, lär den fiendlige generalen ha yttrat.

Så kan ödet foga det ibland.

Nästa dag.

Goda moder! Snart är jag mätt på detta. Det äro vi nästan alla. Jag vill ej dölja för dig, att jag längtar tillbaka, längtar till hemmet och till friden därinne.

Det är icke sant, vad jag skrev i går, att jag mår så förträffligt, att vi få så god mat och allt det där. Ack, tvärtom! Jo, det där, om aptiten, det är fullt riktigt.

— — —

Nå, far — han ligger alltjämt i sängen och lider av sitt värkande ben och knä. Är det sant, att far är den ende kvarvarande mannen därhemma i byn, efter sista uppbådet — utom prästen och klockaren förstås?

Gå kvinnorna och gräva i jorden nu, och utföra för resten allt grovarbete, som vi män skulle ha gjort — alla de unga, vackra flickorna med

sina små, fina händer, hur kunna de hantera spaden och hackan? Barnen, de hjälpa väl till!

Är det inte tomt ibland efter alla männen, som så där i ett tag kommo sin kos?

Vad tala de om, när de sitta i sina hus de långa, mörka kvällarna? Inte kunna de alltid säga detsamma, som de yttrade då vi reste: "Mätte ni snart vara hemma igen!"

Eller de säga väl ingenting! De sitta tysta, nedböjda över sina handarbeten och lyssna på stormen, som far fram utanför huset. Så är det väl. Jag kan se dem alla, hus för hus. Icke ett leende lyser upp ett ansikte; alla äro tungsinta och undra, vad de gjort för ont eftersom detta kommit över just dem. De kunna ju inte fatta att...

(Fortsättning saknas.)

Åttonde brevet.

— — — Ett brev... några rader på ett papper... anteckningar, nedkastade under pauser mellan skotten och skrien —. Var hamna de enkla arken, de små bladen? Komma de att läsas av någon, eller skola de tappas bort eller myllas ner med den, som skrivit raderna?

Vad vet jag! Och vad bryr jag mig därom, för resten. Jag nedskriver detta därför att det lättar att få "ropa ut" det, jag bär på, även om ingen sedan skulle bry sig om att taga notis därom. Och jag skriver för att få timmarna att gå. De timmar, som äro kvar.

Det är så mycket som kommer och tränger

sig på mig nu här i ensamheten — ty ensam är jag, allt vad liv heter, har dragits åt annat håll för längesedan —, så mycket som frågar och vill ha svar, eller som ropar och lyss till sitt eget eko. Mycket är det också, som jag ser annorlunda, än förr; åtskilligt av det, jag varit med om att upphöja och glorifiera, hatar och fördömer jag nu, önskar utstruket och icke hänt, ja utom varje möjlighet att kunna hända.

Nu, då jag fått skåda själv och på nära håll.

— — —

Huru länge skola de förmå att prestera försvar för detta? Att *advocera* försvar, och bortresonera sanning och fakta. Säger ja, där varje sunt tänkande människa vet att det skall heta nej, ljuga snön svart och sotet vitt och pråla med att mordbrandsflammar äro idel tack- och prisoffer-eldar.

Ja, ljugits förfärligt har det, och *advocerats* rysligt.

”Med Gud, för konung och fosterland” till exempel —.

Med Gud!!!

Vad Gud skall skratta!

Ty gråta kan han inte längre. Står inte ut.

— — —
Att räkna alla jubelskrän, som slutat i tårar och jämmer! Alla "leve", alla "hurra", som vänts i verop och förbannelser! Alla händer, som börjat med att applådera och slutat med att vrida sig blåa och röda av förtvivlan!!

— — —
Jag är officer, och jag har fått det "heliga", det "stora" kriget i mig under många, många år.

Har för övrigt själv också varit med om att predika det för andra, plikt- och tjänsteenligt.

Så kom jag ut i det, och vad fann jag?

Jo, icke skymt av vare sig det "heliga" eller det "stora"; endast det vidriga och det rysliga. Att inte säga det skurkaktiga. Det är inte den minsta sorgen, att de sänkt kriget ned till skurknivån. Sänkt det dit med skändligheter och meningslösa illgärningar, som höra yrkesbanditer, men inte soldater, till.

Nu är jag omvänd. Det är så många som bli det.

Må s t e bli det.

— — —
Har jag feber? Det är möjligt. Det kännes som brand och eld. Skada, att hettan är oriktigt

fördelad. Vulkanen i mitt arma, illa åtgångna huvud kunde gott få dela med sig litet av sin temperatur åt fötter och händer.

Och åt hjärtat — maskineriet trögnar till.

Jo — jo, det är nog feber. Allt det, som utsäges så, att det rubbar något av mossan över gamla s. k. sanningar, är "feberfantasier" och "hügskott" och "hallucinationer".

Som sådana bli de bortförklarade av alla, som ha till uppgift att bortförklara. Bort-bevisa är krångligare, därför gör man det mera sällan.

— — —

Men en gång, när ruset är över och komedien slut??

— — —

Undrar, hur länge jag skall komma att ligga så här? Ty nu får jag vackert hålla mig på en fläck, det går inte ens att krypa från tuva till tuva som förr; benet har ju nu också fått sig ett nyp! Sådant är inte svårt att få här.

En dag, det vet jag ju, kommer här någon, eller några, med krokiga ryggar och sträva, likgiltiga drag. De ha spadar, och de ha grävt så länge, att de äga vana vid hantverket och vid de syner, som möta.

— Synd om den vackra uniformen! säga de kanske, och så ta de och kränga kläderna av liket. Det är inte omöjligt att lite dispyt om delningen också kommer att uppstå, det vore då så äkta — jag höll på att säga mänskligt!

Men det troliga är nog, att alltsammans är uttruttet, så att de svära och hålla sig för näsan, när de sparka kadavret i gropen, med kläder och allt.

Och så är det över.

— — —

”Det syns ju, att karn haft feber! Inte skriver man så där annars! Riv sönder pappersskräpet!” — —

Jag kan höra, hur de skratta.

— — —

Det första hugget, den första stöten...

Jag kände personligen många av mina karlar, enkla, snälla lantbor, hyggligt, ordentligt folk.

Intressant att se dem i början, innan de blivit tillhårdnade och blodinpyrda.

De första huggen äro alltid de svåraste, emedan människan då ännu sitter kvar i bröstet — de första stötarna, de första dödsnypen. Så är det alltid. Att känna en annan människas

varma blod spruta över sin hand och se ett uppspärtrat öga släckas under ens bajonett...

Ja, så som de stackars karlarna pinades, innan de blevo människan kvitt! De blundade, då de stötte till, ja, blundade så sant jag lever, och vid Gud var det inte de som hade tårar i ögonen och riktigt stönade!

— — — — —

Förstår det ju så väl. Komna hemifrån direkt. Nyktra, ordentliga och utan träning. Ha gått i religionsskola och tro på Kristus och hans lära, hyggligt, laglydigt folk som håller på ordning och hatar våld och oförrätt så, som skola och uppfostran ju lärt dem. Det är ju bara så naturligt!

Och så att komma hitut, motas fram och tvingas att —.

— — — — —

Jag ligger och funderar över så mycket. Exempelvis hur det skulle kännas att tillhöra, vad jag skulle vilja kalla en förbannad nation, en nation, som på grund av sina illgärningar gjort sig förhatlig över hela världen och avskys som spetälsksmittad.

Man träder in i en restaurang i ett annat land

— alla människor resa sig strax och flytta sig så långt bort som möjligt, och några gå till och med sin väg. Uppassarna kunna knappast förmås att expediera. De taga i ens pengar som i något orent.

Man ber om en upplysning på gatan. En kall, avmått hälsning och en obeskrivlig sidoblick — det är allt det svar man får.

En kund ser det avskydda landets märke på en vara i butiken. Han lägger den tyst, och går, utan ett ord, till en annan affär, där man håller bättre på sitt anseende och för andra varor.

Att gå omkring som en kuli eller neger, knuffas ned från trottoaren och utvisas från salonger och inhägnade sportplatser! Behandlas liksom man med yttersta ändan av tummen och pekfingeret tar i en hatt, som är full med äcklig, avskyvärd ohyra — — —.

— — — — —

Det är så vackert, när sol bryter fram, som nu, och kastar sig i all sin glans över lövdungar, som glöda i höstprakt — en kort, förrädisk och hastigt försvinnande fägring, liknande de hektiska rosorna på en bröstsjuks kinder.

Men vad det är vackert! Och vad solen är varm, härlig, och naturen fager, hänförande.

Och jorden stor — de borde kunna få rum där alla, utan knuffar och sparkar.

— — —

Nu sova de så gott, mina karlar, de som inte fiskades upp av ambulansen. Och när jag tittar mig omkring, ser jag så många sexton- och sjuttonåringar slumra här. Jag ser också sextioåringar.

— Vad ska alla kvinnorna ta sig till?

— — —

Det här också! — Vad mena de med talet om, att "färgade äro ovärdiga att strida mot vita"?

Vildar?! — Som inte alla äro vildar i krig!

Den, som inte är vilde i striden, duger absolut inte till soldat. Kannibaler från Söderhavsoarna vore goda nog. Det skulle roa mig se, om kanonerna ratade dem!

"De vita äta inte upp sina dödade motståndare." — Nej, men de "äta upp" dem levande i stället, ofta nog. Och de äro minsann några riktiga storätare, när de komma åt.

— — —

Feberfantasier igen!! Nå, det är snart över.
Allt går över, märkvärdigt nog.

Guskelov.

— — —

Den drumliga pigan dröjer med att duka mitt
bord! Betjanten, den lymmeln, skolkar också!
Och handlaren har rymt, skräddaren är sin kos,
i sällskap med skomakaren. Allihop borta. Civi-
lisation, hem, lagar, institutioner . . .

Feber.

Kriget — —.

Det var för några veckor sedan; jag såg det med mina egna ögon. En grupp utlänningar, som man hade gott öga till, skulle undersökas och fräntagas alla papper, anteckningsböcker och sådant, ja, varje den minsta lilla papperslapp, som några bokstäver kunde misstänkas skrivna på.

Jag såg det —: En korpral skar upp stolsgången på några unga män, som han särskilt misstänkte.

Kriget, kriget ...

— — —

Vakten är en ung karl, och mycket nitisk. Gud vet, vilka epåletter, som dansa omkring i en sådans hjärna bland hederstecken och ordnar! Ingen vanlig liten underbefälspost hägrar för hans inre syn.

Också detta har jag bevittnat.

Det prasslar bland buskarna, det skymtar något och en mörk silhouett avtecknar sig mot kvällshimlen. Där, se där är det — fyr!

En mor har varit ute och sökt sitt barn, trotsande faran för att finna den lille. Med barnet tätt tryckt till sitt bröst skyndar hon fram, hastande med ängsliga steg.

Vaktens kula tog dem bägge.

— — —
Detta är också kriget:

Fienden är ett skadedjur, som det är både lovligt och prisvärt att på allt sätt skada, döda och förgöra.

Så ungefär lydde våra order.

Och så kommo vi till staden, och där förödde vi många, många — skadedjur. Helt små skadedjur —; de kunna ju växa till och bli stora och farliga. Kvinnliga skadedjur —; sådana bereda ju mat och ordna hem åt de större och böra därför hållas efter. Och sjuka skadedjur —; huru lätt bli inte sådana friska igen och vålla olägenhet!

Och skadedjurens egendom, ju dyrbarare, dess bättre!

Denna Murillo till exempel — en garde! En Corregio, i präktig ram — bajonett på! Vilken oförliknelig Van Dyck — gevär ut! Eller varför skona denne Tizian? Denne Michel Angelo? Denne Botticelli??

Men här gäller att skynda. Där ha vi en underbar gesims — litet verksamt sprängstoff till den! Reliefbilderna över altaret, monumentala mästerverk — ned med väggen! Skulpturerna,

de renaste harmonier i sten — bom bom krasch! Fort framåt, tiden är knapp. Varför ödsla arbete på gobeliner och skräpig stuck, när ett helt, stort bibliotek väntar! Språngmarsch! Luntor och tändtråd, facklor och torrt trävirke — denna brasa skall göra oss ryktbara för tider. Så och så många tusen band, så och så många packor ovärderliga gamla handskrifter. Fyr och flamma! Det är ju fiendegods, det måste förgöras. Det kunde skada oss, torpedera våra skepp och lura i bakhåll på våra förposter, skjuta från förbjudna knutar.

Ingenting är egentligen så lömskt som sådana där tavlor. Man är aldrig säker för dem. Tänk om de rusade ned från spikarna och gjorde attack! Och byster, statyetter, mycket vildsinta krabater, hätska och illvilliga. Om de lämnade sina piedestaler och marscherade ut till backar och flodstränder, vad kunde inte hända! Fasa och död — för att inte tala om rysliga folianter i papp och marokäng, lömska gravyrer, oförsonliga handskrifter. Eller fasadreliefer, pelare, valvbågar, ornament, arkader — åh, det är något hemskt!

Härmed är nu klart och tydligt bevisat, hur utomordentligt viktigt det är att förstöra sådant

där! Man måste gardera sig mot allt som kan göra en avbräck och vålla skada och överraskningar. Ja monumentala hus också, kyrkor, läroverk, historiska minnesmärken. Eller möbler bara! Som om en antik, skulpterad byrå vore att lita på?! Visst inte. Eld och svärd, ända tills den ligger där förödmjukad i stoftet och erkänner vår makt. Denna spegel — bevara oss väl! Den kunde ge oss bilden av råhet. Ned med den! Och bordet där! Skulle man kanske stå och krusa för ett bord, ett lumpet bord, som inte är fullt med stora, sköna buteljer från källaren... Aek! Aldrig har jag klarare än nu förstått detta. Det är visserligen något sent, men bättre sent än aldrig. — — — — —

Nionde brevet.

(Genom detta har en kula gått.)

Kära hustru!

Läs upp detta för vår älskade lille gosse en morgon, då han nyss vaknat. Medan han ännu sitter i sängen i sitt nattlinne.

Till min gosse!

Nu är det Fars egen käre gosse, som skall ha sig ett litet brev. Det allraförsta. Sände ett till Mor i går; i dag är det Sonens tur.

God morgon, Pilten min!

Nåå, säg mig nu, lille gubben	år det till?
Är allt gott och väl med Fars	ige man?
Läser du flitigt i din nya bok	snäll för
övrigt samt tröstar Mor, då hon	en över att
Far är borta?	

Det måste du göra, du är ju den ende mannen hemma nu.

Var alltid flitig, lydig och duktig, så blir du med tiden en bra man, får en vacker uniform och blir inskriven i armén, som är den högsta jordiska lycka för en man, säger vår kapten. Och han förstår det nog bäst, ty han är ganska lärd.

Hälsa gossarna därute i byn, Gösta, Alf, Hans och alla de andra. Lek och var glad, men glöm inte att fråga Mor innan du springer ut till dem. Rykta trähästen väl! Akta dina kläder! Hoppa inte ned i diken! Hälsa hövligt och uppför dig väl!

Och nu farväl, lille man! Tusen kyssar från

F a r.

Fragment.

— — — — —
Jag måste utsäga ordet, innan mina läppar stelnat, och innan det kväver mig. Ordet, som virvlat omkring i min hjärna i dagar och nätter, och i hundratusen andra hjärnor.

För b a n n e l s e — där är det.

Förbannelse över dem, som vållat detta! Alla, som sköto på i början, och alla, som kunde hindrat, men inte gjorde det.

Vinningslystnad — kan du svära dig fri? Och högmod, och krigsfåfänga?

Förbannelse — vilken lättnad att få andas ut detta ord, en lisa som efter en utstånden och övervunnen värkande plåga.

Hur många blåbleka läppar på skyttegravarnas botten ha icke frammumlat det, hur många

pinade, jagade flyktingar, hur många massakrerade kvinnor och åldringar och barn ha icke framsnyftat det mellan blod och tårar!

Förbannelse över kriget, men i synnerhet över dem, som helvetiserat det! Över dem, som ljugit illgärningar blott för att bli i tillfälle att hämnas illgärningar.

Brotten, som föröfvats, för att få anledning att begå andra och långt svårare brott. Morden, för att få sätta i gång med massmord.

Och sedan tackar man Gud!!!

Ja, kan det ha lycka med sig att smutskasta Gud så? Skända, mörda, bränna — och prisa Gud för bragderna?

Att så oerhört smutskasta det Högsta, människotanke förmår anamma!?

— — —

Men spott, som slungas mot höjden, faller väl dock tillbaka i ansiktet på dem, som spotta!

— — —

Låt mig åtminstone få behålla detta hopp, denna tro, eljes kan jag inte finna någon mening i det hela.

Låt mig hoppas att den samlade effekten av

miljoners heta verop inte kommer att förfela sin verkan på dem, det gäller. Att i hundratal av år skurkstrecken skola stå med sin hotfullt knutna hand över huvudet på ogärningsmännen och säga sitt: Just Du var det!

Jag fuktar mitt finger i de få droppar, som ännu sippra ur mitt uppfläktade bröst, och svär, med fingret höjt mot skyn: Förbannelse! Förbannelse! Förbannelse!

— — —
Du, som finner dessa rader, förvara dem väl! Det är mitt testamente. Det är hundratusens testamente.

Giv det åt din son, och låt honom lämna det i arv åt sin son en gång. Det är skrien, ropen, bönerna, stönet därute ifrån de röda åkarna.

Själv förmår jag inte mera... Förb...

Slagna! Är det möjligt? Vi, de öövervinne-
lige, måste skynda undan! Rusa som galningar
— bakåt!

Och ändå har det offrats så mycket på vår
armé. Ingenting har varit dyrt nog, ingenting
för mycket betungande och för svårt att offra för
den!

Hur stor del av världskapitalet har den bun-
dit? Hälften? Trefjärdedelar? Bundit i vapen,
järnskrov, kanoner, kasärner — bundit i parad-
lyx och bundit i vanvettsrustningar, som fram-
tvungit motsvarande sådana i andra land, bundit
i miljoner exercisdagar, i miljarder improduk-
tiva soldat-armor i garnisonerna och på övnings-
fälten!

Summor så kolossala, att tanken svindlar —
summor, som kunnat fruktburgöra själva Sa-
hara, — —

Slagna, så underligt! Gud gynnade ju vår sak! Inte står detta rätt till! På flykt undan fienden, som ju har orätt!!

Flykt, det är således detta: Att skynda bort, undan, genom dag och natt, med sviktande knän, såriga, blödande fötter och tom mage, utan vila och sömn.

Bara marschera på. De starkaste placeras efter för att genom små bajonett-kittlingar i ryggen "liva upp" de trötta.

Vilken marsch! Ingen går längre i ordentliga led. Vi vackla hit och dit, halvsovande, utpinade, slöa.

— Kom nu, mod, stolthet, självförtröstan! Kom, vilda obändiga kraft, kamplust, raseringslusta — kom! Det blinda förtroendet till ledningen! Hoppet och tillförsikten! Stålet i viljan och dödsföraktet och hela den stora storheten hos kriget — kom!

Men nej. Intet finnes kvar av detta.

Den enes kraftlöshet och missmod smittar den andre, tills hela skaran är en enda jätteklymp av övergivenhet, utmattning och slö likgiltighet.

Någon stupar och blir liggande. Den får ligga där. Envar har mer än nog av att släpa på sig själv och kan ej taga vara på sin broder . . . Man rycker blad av träden och tuggar på.

När sovo vi sist? När fingo vi en ordentlig bit mat? Eller bara en ärlig dryck vatten?

Och detta är den stolta armén, den fruktade skaran, den allt betvingande stormvinden, som intet kunde motstå!!

— — —
Underliga jätteklymp av armar, ben och kroppar! Det är inte samma människor i klumpen, som var för sig! . . . Den enorma klungan av svärmande bin, som besinningslöst ger sig av långt in i öde skogen, eller ut på fältet.

Klungan är viljelös, men delarna de ha vilja och äro något helt annat, då de komma isär. Klungan är vildar, djävlar, som slungas fram av andra; delarna äro beskedliga, enkla människor, som dirigera sig själva.

Lavinen — snöflingan.

Tionde brevet.

— — —
Det är afton. Himlen är klar och luften mild. En kväll, då tankarna ha så lätt för att gå dit, en krigare inte bör låta dem komma.

I fjärran, någonstädes på en höjd, ringer en klocka.

Posterna gå sin rond, tysta och regelbundna.

Det ringer vesper därborta. Gamla män och kvinnor gå in nu i templet. De gå med nedböjda huvud och ett sörjande, tungt drag i ansiktena berättar om deras sinnesstämning.

Bara gamla, och några barn.

Alla de unga äro ute. Allt starkt, friskt, livskraftigt är taget med, allt, allt.

Den klockan är det mig en pina att höra. Den tar mitt mod och gör mig till det, jag inte

får vara : mild och god. Men jag kan inte komma ifrån det. Inte nu, en kväll som denna.

Och jag lyssnar, låter mig fångas —.

Lyssnar och gripes. Lugnet och klockklangen, den milda stämningen, den tysta andakten — mina ögon bli oklara.

(Mätte ingen kamrat få se mig skriva detta! Jag skulle bli ihjälhånad.)

Sällsamma afton. Stora, ljuva, helande frid. — — Nu bedja människorna därborta. Andäktiga, heta böner stiga upp ur överfulla, sörjande hjärtan. Vad är det, de bedja om? Vad önska de helst? — Mera blod och jämmer? Ännu mera ödeläggelse?? Flera änkor och faderlösa???

Åh, frågor, frågor!

Det är frid, de bedja om. Det är lugn och läkedom, de önska... Och frid, det är något, vi alla önska och behöva.

Denna önskan har jag funnit gå igen överallt — men de blygas för att kläda sina tankar i ord. Ja, blygas!

Är det inte underligt? Blygas för det goda! För det ädla och rena! Så mycket äro vi alltså förgiftade, förnedrade av dessa inläxade åsikter.

Men ändå sticker det fram. Under stridsru-

set känna vi det icke. Då veta och vilja vi intet. Då är allt en enda, oerhörd, framvältrande bölja av lidelse, en jätteboll, som rullas av och till. Det stänker av blod, det yr omkring av lemmar och kulor och krossade hus...

Men sedan! När det är över och avmattningen kommer, stönet från högarna, ropen från vagnarna, som köras bort... en afton som denna!

Frid är det rop, som då ljuder. Det ringer med vesperklockor, det viskar med gamla, skrupna läppar, det nynnar från barnamunnar — ängsligt bidande mödrar, gamla giktbrutna fäder, vars ende son är med därute, trånande ungdom — frid är ropet.

Skymningen börjar falla på; posterna utbytas och fördubblas.

Men klockan därborta sänder alltjämt sin spröda, monotona klang ut i luften, och vi instämna tyst i dess klagande bön: frid! Vi vilja ej betunga våra samveten mera, icke fläcka våra händer med flera mord, icke förråa sinnena med några nya skändligheter; det, som varit, är nog, och mer än nog. — —

Alltjämt ringer klockan, och bönerna stiga med klangen mot höjden, och tårar droppa från

gamla, skumma ögon, över fårade, vissna kinder,
över skrynkliga drag.

Ty det är idel gamla — och några barn —
därinne; alla de unga... åh!

Skola bönerna höras, suckarna behjärtas? Eller de hinna aldrig in genom de höga valven däruppe? Där är väl nu allt för barrikaderat med brott och lögner och skändligheter?! Det står väl som en bred, hög mur av all blodsskulden, alla dödssynderna, allt advocerandet!

Hur mycken godhet, mildhet, ädelhet fordras inte av jordkrypen, innan den gigantiska muren av alla dessa jättebrott faller!

Och klockan ringer — klockorna ringa. De ringa alla, över hela, hela världen, inom alla samfund... Överallt, där ett hjärta finnes, som ömmar för lidande, nöd och smärta. Och frid! är ropet, frid, frid!! Det är bönens A och O, det är ångestsuckarkarnas innebörd, det är tårarnas syfte.

Därom ropas med slutna läppar, ur djupet av bröstet, därom skria uttrycken i blodsprängda ögon. Och hemlängtan, som suger likt frätsår, går på samma melodi.

Det skymmer allt mera. Klockklngen stiger
och faller, förtonas, dör ut och kommer igen, bö-
nerna stiga mot höjden, de få gensvar i våra
bröst.

Men ack! I morgon — —

Elfte brevet.

Min egen Fredrik!

Då du läser detta brev därute på slagfältet, har jag flyttat hem till dina föräldrar med våra två gossar.

Det förlåter du väl!

Ser du, jag stod inte ut hemma hos oss längre. De långa kvällarna i regnet och stormen, de ändlösa, svarta, ohyggliga nätterna! Det var så tomt och tyst, denna hemska, förfärliga tystnad, då man ser och hör så mycket, som jagar bort sömnen och sätter skräck i sinnet. Klockans tick-tack blev alldeles outhärdligt, det var så hårt och monotont, det slog in i mina öron som hagel. Men när jag då stannade klockan för att få ro, blev det ännu värre; då grep tystnaden mig riktigt med sina otäcka klor.

Tystnaden kan vara laddad ibland på ett sätt, som är obeskrivligt. Intet buller om dagen kan gripa och förstämna så, som denna otroligt hemska tystnad om natten. Vill du tro mig, så måste jag ibland gå bort till barnens bädd och väcka dem för att inte falla i krampgråt eller rent av skrika högt.

Nervositet?! — Jag vet det inte. Men jag ser allehanda syner. Och ser dig, det är det fäsligaste. Ser dig omgiven av faror, ser dig död — hu! —, söndersliten, blödande, vridande dig i plågor, utan hjälp. Ser dig — — åh, det är rysligt! Hör dina rop om hjälp, väckes ur min orosslummer av din röst.

I natt skrek du så vilt efter en dryck vatten, att jag rusade upp sömndrucken och grep efter karaffen på nattduksbordet — och naturligtvis blev den krossad i hastigheten och den yrvakna iver mot sängstolpen!

Du förstår, att sådant blir alldeles outhärdligt i längden. Ingen människa, sådan som jag, förmår stå ut med sådant.

Som detta till exempel: det var i går, mitt på ljusa dagen. Jag lade mig några minuter att vila på chäslongen. Jag måtte ha slumrat in, och jag

väcktes vid ett rysligt skri, ett så förfärligt, som jag aldrig hört förut. — Det var mitt eget rop.

Jag såg dig ligga på marken. Ansiktet var uppåtvänt, ögonen brustna och stirrande. Ett gevär stod rätt upp och ned på ditt bröst med bajonetten ränd mitt igenom dig.

Mitt anskri måtte ha varit hemskt att höra.

Då rusade jag ut och hem till dina föräldrar och bönföll att få flytta till dem. Kunde jag annat? — —

Charkuteristen har flera gånger varit här med räkningen. Jag sade, han fick vänta. Det var ju ej annat att göra! — 'Han fick ej annat än vänta', gav han till svar, alla människor 'betalade' nu på detta sätt, och hur var det möjligt att hålla en affär uppe under sådana förhållanden?' Han var alldeles förtvivad.

Men vem är inte förtvivad!

(Förstört av ett bajonettsting, som gått rätt igenom papperet.)

... åste skriva, du måste!! Ögonblickligen! Jag står inte ut med detta. Ej ett ord på dessa veckor! Ej en enda underrättelse! Fredrik,

Fredrik! säg att du lever, och säg det fort! Annars dör jag av oro och kval. Förmå din chef att sända telegram. Det är väl en chefs skyldighet, då en maka hemma håller på att bli sjuk av ovisshet!? Vad som helst, men något måste jag veta.

Det är inte rätt av dig att vara tyst så länge. Det är brutalt, det liknar inte dig. Blir man så förfärligt förhårdnad därute i striden, och så glömsk av till och med de sina?

Jag tycker, du skulle känna luften omkring dig inpyrd av min heta ångest, en sveda som är så förfärlig att jag inte har ord för den.

Vad skall det bli av mig, om bud eller brev ej komma? Och vårt barn, som väntas snart — har du tänkt på det? Har du inte en aning om, hur jag kan känna det just nu? Säg... Men så skriv då något! Skriv, bara ett par rader, några streck, två tre bokstäver, ett litet tecken!!!

Åh du förstår inte, känner inte som jag. Du är man, du, och krigare, hård som sten. Gud, om jag visste något!

Du får förlåta att jag är så här obehärskad, men du bör ju också förstå, hur jag lider. Du

känner mig ju, och mitt tillstånd för närvarande.

Brev, brev, brev, Fredrik, min kära, min egen
älskade!

Gretchen.

Tolfte brevet.

Bedes om vidare befordran till min son Berner, korpral vid det 74:e.

Käre son!

Jag måste sända dig ett brev, så att du får veta, hur vi ha det härhemma. Jag skriver eljes så dåligt med mina gamla, giktstyva fingrar, men Mor lämnade mig ingen ro, förrän jag satte mig till.

Skörden blev icke så dålig, i synnerhet ha päron och tomater slagit väl ut. Men ingen vill köpa något, ty det saknas pengar för alla och överallt. Brödet är redan mycket kostbart, men vi gamla äta ej mycket bröd, vi koka i stället av mjölet. Boskapen minskas och försvinner, snart finnes ej annat än äldre eller skadade hästar i byarna. Men hästar, de mjölka ju icke!

Det är underligt att gå i kyrkan nu om söndagarna och se så många kvinnor, men inga män. En och annan gubbe stapplar ju med, och barnen förstås, de som äro så vuxna att de kunna tagas med.

Vi gå ej ofta ut. Vi läsa i våra andaktsböcker, din mor och jag, men det är ej lätt att få de långa mörka kvällarna att gå. De taga aldrig ända, liksom nätterna. Efter skymningen sitta vi och se in till Henriks här mitt emot. Så snart de tända lampan om aftonen, kunna vi se hela rummet därinne — därför att vi dröja med att tända hos oss — och allt som tilldrager sig i det stora rummet, vars fönster vetta åt våra, kunna vi obehindrat följa.

Då taga barnen fram faderns porträtt... Ja, du vet väl att löjtnant Henrik stupat! Han föll i en drabbning kort efter det armén drog ut i fält. — Porträttet, som står på ett litet staffli, placeras mitt på golvet, varefter barnen gå fram och hälsa på det, smeka och tala vid det, som om det var fadern som nyss kommit in, sätta blommor på ett miniatyrbord framför det och hålla fest. Ett ljus tändes på vardera sidan, hedersgästen till ära. Familjen samlas därpå

runt omkring, och så sitta de hela kvällen och samtala med den bortfarne, det vill säga porträttet av honom. På detta sätt ha de honom dock ständigt hemma.

Det är så vackert och rörande att se, och din mor hon gråter alltid. Hon kan ju inte låta bli att tänka på dig, som du väl förstår, och det gör väl jag också, fast kvinnor de ta det på ett helt annat sätt. Men sålunda komma också vi att deltaga i vår grannes vackra dödsmissa. Mor säger alltid att hon har så mycken uppbyggelse därav. Nå, kvinnorna de äro ju veka av sig. Vi män känna inte till sådant, men vi måste överse med dem, eftersom vi äro de starkaste och satta till att skydda de svaga och känsliga.

Mor vill ha reda på, om du ordentligt fått de nya, varma strumporna, hon sände dig för en vecka sedan, jämte en lång, stark yllebindel, som du kan använda till att linda om midjan eller svepa om halsen, allt efter som du bäst behöver.

Det kännes hårt att låta pantförskriva vårt lilla hus, som vi alla äro så fästade vid, men sannolikt komma vi att bli nödsakade härtill för att få de penningmedel, vi behöva, och icke på annat sätt lyckas åstadkomma. Ingenting kunna vi

sälja, som jag nämnde, emedan ingen äger kontanter nog att köpa något för och alla draga dessutom in på sina behov.

Underligt, men jag hör aldrig en visa sjungas här i gatan en söndagskväll av ungdomen, som förr. Och ett skratt vet jag knappast hur det låter, så längesedan tycker jag det var man hörde ett sådant.

Du minnes väl den gamla, fjolliga mor Ernfrida, som gick omkring till skämt och spe för pojkar i byn och fick sig en slant då och då av folk, som tyckte synd om henne. Hon tyckes, märkvärdigt nog, ha blivit botad. Hon säger: "Nu, när hela världen har blivit galen, är det på tiden att jag blir klok". Och klok synes hon verkligen också ha blivit.

Såvida inte hela gumman är ett stycke filur, som fann det förståndigast att bli klok nu, då ingen längre brydde sig om hennes galenskap — det var intet att förtjäna på geschäftet längre.

Egentligen har jag ingenting att tala om. Saken är, att allt vad som händer här, värt att omtala, det krymper tillsammans och förlorar sig till ett intet inför detta stora och svåra, som vi alla tryckas under. Det är som om alla andra

händelser bli så löjligt små, jämnställda med detta. Ingen bryr sig om numera, ifall någon dör — och aldrig hör man att någon stjäla eller förövar andra brott. Brottslingarna äro väl ute i kriget de också, naturligtvis. Och vad ha de väl att stjäla? Taga fattigdomen ifrån oss, gör ju ingen, och något annat finnes snart ej att taga.

Mitt brev drager ut på längden, men det är ej så ofta jag kommer mig för att skriva, och därför måste jag väl nu ordentligt urladda mig. Det dröjer nog innan Mor härnäst lyckas sätta mig pennan i handen. Det har aldrig varit mitt yrke, varför jag har föga vana och lust därför. —

Nu kommer Mor med ett tillägg här. Det måste jag ovillkorligen pränta dit, säger hon.

Hon fick i går en föreställning — en aning eller vad jag må kalla det — att ditt fotografi på väggen, över byrån, var skadat. Det var ett stort runt hål mitt på bröstet på det, sa' hon, och hon gav sig icke förr än jag med mina styva ben måste klättra upp och undersöka förhållandet.

Naturligtvis var intet i olag med ditt fotografi. Men Mor har sina aningar och vill äntligen att du skall vara rädd om dig. Inte gå kall om fötterna, utan byta om varje dag och för övrigt eljes

så ofta som du blir våt. Och vidare skall du krypa väl ned bakom skyttevärnnet, så att inte kulorna nå dig. Gå ej heller i främsta ledet vid anfallen utan håll dig bakom de andra, och stanna helst kvar i skyttegravnen, där du är väl skyddad. Och se mycket noga till vad mat du får, så att du inte blir illamående, och betäck väl din rygg mot förkylning — undvik, då du ligger på nya ställen, kalla sängkläder, ty sådana äro mycket farliga, säger hon.

För min del ber jag dig tänka på att du är vårt enda barn; mor skulle aldrig bära det, ifall något hände dig. Hoppas att du nu, när du kommer hem, gör oss till viljes och får dig en hustru. Både din mor och jag äro gamla —.

Det blir en synnerligen angenäm uppgift för dig vid hemkomsten att få välja bland en sådan mängd flickor och unga änkor, och med få eller inga medtävlare.

Vår gamle, hederlige kyrkoherde hälsar dig. Han är nu snart hundra år — det vill säga han fyller i dagarna nittisex.

Han sporde, om du hade bruk därute för hans gamla jaktgevär, så skulle han sända dig det. Det är ett sällsynt gott vapen, sade han, det

träffar utmärkt med hagel på sexti steg och med kula på hundrafemti.

Jag tackade honom naturligtvis för hans stora vänlighet och sade att jag skulle framföra hälsningen, vilket uppdrag jag härmed fullgör.

Och nu blott en hjärtlig hälsning till dig, käre son, från

dina Föräldrar.

Dagboksblad — fragment.

September 17.

Detta ser ej lovande ut. Så vitt jag begriper det, befinna vi oss för ögonblicket i botten på en väldig dal, med svårbestigliga höjder runt omkring. I botten på en ofantlig gryta, om man så vill, som en massa kräftor — och är fienden blott det minsta intelligent, så nog ställer den om att vi bli kokta.

Ett raskt beslut — skyndsamt återtag; eller också snar och effektiv hjälp.

Återtag kan ju inte komma i fråga. Härtill är Han allt för oklok och halsstarrig. Vi få således då vänta på att bli hjälpta upp ur denna gryta. Eller omkomma här.

Detta är den mycket enkla slutsats, vartill vi alla kommit: ett tragiskt antingen — eller.

Allt för Hans skull. Detta mirakel av strategisk undermålighet — vår 'högt ärade' general. Alla oduglingars kung.

Om fienden hade den minsta aning om, hur erbarmligt klämda vi äro, hade den för längesedan varit över oss. Såvida det inte är meningen att röka eller svälta ut oss, som rävungar i lya.

Härligt i sanning! Och detta är långt ifrån första gången; underligt, att somliga aldrig lära något! Historien för tre veckor sedan är ännu i friskt minne, och den skall alltid bli det för oss, som visste, hur det egentligen hängde ihop då. De flesta ha ännu inte spår till aning om rätta förhållandet.

Så här såg det annars ut: snårig ungskog, med kärribotten, på ena sidan; en sjö på den andra. Fram eller tillbaka måste vi — en tredje möjlighet fanns icke.

Naturligtvis skall Han fram. Han skall alltid fram — och besynnerligt nog blir resultatet i stället nästan jämt det motsatta: tillbaka. En underlig ödets ironi, men så är det. "Arméns heder bjuder det" . . ., och alla de där gamla, idiotiska fraserna, som han alltid så frikostigt strör omkring sig. Att övertyga honom om omöjligheten

av att direkt forcera passet, stod inte till, och att utsikterna voro dessa: avskuret återtag, fåfängt och planlöst motstånd i sämsta möjliga terräng, det vill säga detsamma som säker undergång — fåfängt!

Vi fingo veta det, vi. Aldrig glömma vi det, vi arma satar, som hade att verkställa Hans vanvetsorder. Sorg, förtvivlan, ängslan och missmod... Få saker äro svårare att utföra än en order, som man tydligt vet är fullkomligt barrock och vars resultat blir att det hela barkar ohjälpligt åt häcklefjäll. Tanken, att genom en "för-lupen" kula befria oss från galningen och få situationen klarad, var verkligen närmare än jag törs tala om.

I sista ögonblicket sker något — undret, som vi ängsligt väntat, men knappast vågat tro på. Det är överste P. som räddar det hela. Naturligtvis tvärt emot Hans vilja och befallning. Vi underbefäl hade alla klart för oss, vad det gällde, voro beredda på metamorfosen —, och det vill jag säga, att sällan har någon rörelse gått så med snabbhet och glans, som denna. Endast en kvarts timme till, och fienden hade varit i position med artilleri och allt i bästa ställning: mos av oss

alla, utan prut! Nu slet vi oss lyckligen ur det hotfulla famntaget, om också med diverse svåra rispor.

Vad blev så den behjärtade överstens belöning? — En förtjänstorden? Rättvis befordran? — Nej, transport! Missiv för tjänstgöring långt åt skogen i våld till annan avdelning, och med inskränkt befälsrätt.

”... uppträtt obetänksamt och handlat mot order...” hette det.

Vilken tack för god vakt! Vilken belöning för modig, behjärtad handling! Och vem får, med dylika exempel för ögonen, lust att bjuda till och göra sitt allra bästa?!

Det heter ju att ”intet får göras, företagas eller underlätas, som på ringaste sätt rubbar chefs anseende och äventyrar tilliten till hans ledning av rörelserna”...

Men ändå! Det måste väl finnas tillättna undantag från galna regler!?

Sept. 19.

Fortfarande i grytan. Fortfarande stationära.

Vi ha genomströvat området här, och vi ha i synnerhet noga genomsökt skogen för att om möj-

ligt finna någon remna eller en hålväg, där vi kunde smyga oss ut igenom. Men överallt stängt och omöjligt, med undantag av den väg vi kommo in här. Skogen består av ek, björk, hassel, fur och vide. Karlarna samla ivrigt på hasselnötter — ännu så länge blott för ro skull. Men senare! Vem vet?!

Men varför stanna vi då här? Kan någon giva en antaglig förklaring på detta? Vad är meningen med ett så oförklarligt, envist dröjsmål i detta hål, en verklig råttfälla, utan rimligt syfte? Dag efter dag, overksamma, i en högst riskabel belägenhet!

Vi ha fåfängt sökt lista ut överkommandots avsikt med det fäniga kvardröjandet här nere. Skulle Han möjligen gå och spekulera på en eller annan mästerkupp, ägnad att få sina ej över sig höga militära aktier upp i höjden? Det behövdes ju nog så väl för honom; men han är nog knappast rätta mannen då det gäller t ä n k a.

Jag satt i går afton och iakttog honom, då han mönstrade kartan — en sliten, gammal trasa, för övrigt, kanske 20—30 år gammal, som det såg ut. Så den var nog så tillförlitlig!

Jag betraktade honom från sidan. Vilken form på huvud, vilken hjärnskål! Den var så liten och obetydlig att jag ryste; det var ju nästan ingenting alls! En platt kaka med en massa strävt, rätt uppstående hår, som borst. Allt låg i käkpartiet och i tjurhalsen, grov som en oxes. Det var gorillan upp i dagen. Ett par små, obetydliga öron, vilkas kanter stucko rätt ut från kraniet. Sneda axlar, den ena mustaschen betydligt mindre än den andra, och av olika färg. Det ena ögot stort och runt, det andra avlångt och sittande skevt. Allt var snedhet, disharmoni. Och händerna! Det var en yrkesslaktares eller en jordgrävares plumpa, råa, oregelbundna framfötter, utan spår av uttryck, utan karaktär. Grottmänniskans framfötter till grottmänniskans skalle.

Hemskt att tänka sig, det så mycket makt och ansvar lagts i en sådan hottentotts våld. Och varför? Jo, emedan han är av börd och därför att han står den allershögsta makten nära. Legio äro de fall, då denne förnäme idiot fått gå förbi verkligt dugande och förtjänta män. Han är oavsättlig. Han kan tillåta sig vilka dunderbockar som helst, det blir ändå alltid till ära och beröm

för honom på slutet, ty det är vanligtvis någon till hands, som i elfte timmen räddar situationen — och får herr generalen till dödsfiende för livet, som tack för hjälpen. Den arme syndaren överste P. kan gärna gå sin väg först som sist, han kommer nog aldrig längre än han är, tack vare sin vackra, manliga handling.

Men han är till åren, stackars överste, han måste stå kvar — för pensionens och familjens skull.

Sept. 20.

Den där "förlupna" kulan, som skulle rädda oss alla och befria armén från dess odugligaste befälhavare, börjar åter spöka för min fantasi. Jag blir rädd, så fort den tanken kommer, och jag söker alltid att fortast möjligt bli den kvitt. Men ändå! Vem kan alltid hålla tankar ifrån livet på sig!

Senare.

Vi ha fått befallning om matportionernas minskande.

Det var det jag anade. Etappen är perdy. Åh, detta!

Sept. 21.

Ingen förändring. — Fast jo, det har ju inträtt en förändring, men till det sämre, tyvärr: maten är slut och fouraget på upphällningen. Så står det till.

Vi, de lydande, se inte längre på varandra, då vi mötas. Vi våga inte. Envist gå vi och stirra ned i marken. Allas ansiktsmuskler äro onaturligt tillstramade, händerna knyts konvulsiviskt.

Eftermiddag.

Det börjar bli liv och verksamhet på höjderna runt omkring. Ingen misstar sig på vad detta har att betyda, och vad vi ha att bereda oss på — och ändå inte en rörelse från murmeldjurets sida, ett initiativ av verksam och betydelsefull natur. Istadig har han alltid varit, men det här är dock det värsta, vi upplevat. ”... Arméns heder ... inte rygga en tum ...” Vad menas? Står det verkligen rätt till däruppe i — plattkammaren?

Senare.

Höjderna runt omkring besättas snabbt. Vad i Guds den vises namn menar Han! Är Han verk-

ligen galen? Eller står Han i hemligt förbund med fienden? Ja, underligt ser det ut — mer än underligt!

På kvällen.

En sådan belägenhet! Karlarna gå och tugga på remmar och stigbyglar. Skogen är genomsnokad, vartenda ollon, varje hasselnöt är tagen. 30,000 man i botten på en jättekittel, utan mat, och fienden på höjderna överallt omkring oss.

Jättesjälv-mord om något.

Natt.

Skogen står som en stor svart mur och tiger. Eldskenen göra sig röda och skarpa mot nattmörkret, som en massa stora facklor. Men festfacklor är det långt ifrån, snarare begravningsfacklor.

Jag kan inte sova — vem kan sova nu? Har druckit vatten mot hungern, så jag varit färdig att spricka, men nu hjälper det inte längre. Och oron, ovissheten — undsättningen som vi väntat, men som tyckes utebli!!

— — —

Varför sitter jag här och skriver detta? Det tjänar ju intet till! Och varför skriva mina kamrater på samma sätt? Varför plitar folk i allmänhet, när de äro i betryck?

Säkerhetsventilen för oron? Skriet, vari smärtan, kvalet, beklämningen utlöser sig och finner lindring? Ropet, som stimulerar en stund?

Som om det hjälpte något att skria! Som om ångestvrålen, hur vilda, intensiva de än må vara, kunde avvända det, som ändå kommer att ske?

Karlarna ha grävt i marken efter rötter, de ha tuggat på gräs och stjälkar. De kasta lystna blickar på hästarna, som också hungra; nästan vartenda grönt strå och blad inom räckhåll är borta.

Ja, om någon ordentlig människohjärna kunde fundera ut, vad denna oresonliga, självålagda fångenskap skall tjäna till! Bara trots, istadighet, dumhet!

Ibland förefaller det mig som ett löjligt skämt, det hela — men i nästa ögonblick säger min mage något helt annat. Åh, vad det sliter i mina inälvor! Ett stycke bröd, hur grovt, svart och smutsigt som helst —; jag skulle kunna rycka

det ur gapet på en gris, och det skulle smaka mig som den härligaste rätt på jorden.

Nöd — de tala om nöd, de, som sitta därinne i städerna . . . Nöd —, när teaterbiljetten drages in och restaurangbesöken få upphöra . . . Försakelse — att få två rätter mat till middagen i stället för de obligatoriska fyra — fem! Umbäranden, brist — när whiskyn är slut och cigarrerna tryta!

De skulle smaka på detta! Se folket gå här med håliga kinder, blekgråa i skinnet, och ändå göra sin skyldighet till det yttersta. Trettiotusen tomma människomagar, 5,000 skriande, stampande, ryckande hästar, som gnaga barken från de trädstammar, de räcka och rå med.

— — —

Eldarna falla ihop och avtaga. Det är snart bara rök som stiger upp, och bränder som glimma röda.

Överallt ligga män, inlindade i kappor. De ligga krokiga, som krummade korvar. Det är inte utan avsikt: på det sättet klämma de ihop magarna och hungern sliter mindre svårt därinne,

Åter och åter får jag hallucinationer om kulan, som skulle ha räddat oss.

Nu är det för sent.

Varför gjorde jag det inte? Var det feighet? Rädsla för krigsrätt och arkebusering? Skammen och nesan, som skulle kommit över min släkt?

Knappast.

Man skulle snart ha upptäckt motivet och jag hade blivit en martyr, och mitt porträtt hade kommit i alla tidningar . . . Nej, något annat var det. Slentrian, vanan att "se upp" till överbefälet — den tusen och åter tusen gånger inpluggade, inläxade, inpiskade historien som kallas disciplin och som blivit så vår andra natur, att vi icke kunna lösslita oss ifrån dess välde utan äro kompletta slavar, prisgivna åt även de vidrigaste nycker, alltid och under alla förhållanden. Lydnaden, som först är en s. k. plikt, blir ett slags last, ett konstlat livsbehov liksom spritbegäret hos drinkaren. Dithän har det gått.

— — —
Alltså ingen hjälp. Också detta anade jag, kände det i luften liksom mina kamrater. Man trilskas ej i evighet med ödet. Någon gång blir

den sista. Och nu är denna numro sista gång kommen. — — —

Eldarna ha slocknat, överallt. Endast en grå, tunn rök virvlar upp och svänger hit och dit för nattvinden. Ödsligheten är så påtaglig, att jag blir kall ända ned i fötterna. En och annan av de liggande tvingas upp från sitt jordläger för att skaka sig häftigt och slå armarna i avsikt att återkalla livsvärmen. Ruggiga, fula figurer, otvättade, utasade och hopkrökta av brist på mat och ordentlig vila. Unga karlarna se ju ut som gubbar, färdiga att gå i jorden när som helst.

Nåja, dit komma vi nog snart allesammans.

Det är långt över midnatt. Jag kan således skriva nytt datum.

Den 22.

Det grånar till ljusning. En ny dag skall alltså gry. — Ännu en dag —

— — —
Vad nu!? Röres ej något däruppe på höjden?
Eller mina ansträngda ögon bedraga mig!

Ack, det var ingenting. Det är nog inte så väl att det händer något.

Ja, så långt har jag kommit, att jag skulle hälsa ett ödesdigert anfall, ja, inte med glädje, men med ett visst intresse, emedan det bragte en välsignad, efterlängtd förändring och gjorde slut på ovissheten, som är värre än det värsta.

Hu, det börjar visst bli riktigt kallt!

Några nya trästycken att slänga på brasan; det är för sent att tänka på sömn, och för kallt.

Den som nu ägde en cigarrett! Bara en enda. Eller ett stycke av en, några bloss... Milde fader, vad man kan längta efter några stimulerande drag, som smaka av tobak! Det är, vid Gud, så ögonen tåras av idel trånadens kval, sju gånger värre än hungerns, när det sätter till. Jag söker förgäves att suga på en träpinne, med eld i ändan. Den är inte porös, tyvärr, som rotting, eljes gick det nog...

B o m!!!

Fienden har äntligen vaknat, och vaknat på allvar. Fienden skjuter. Anfallet börjar.

Precis som jag anade — och som vi alla berett oss på.

... bom ... bom ... bom ... — bom ...

Slut med stiltjen — äntligen.

A l l a r m.

Undrar just, när jag kommer att fortsätt...

(Avbrutet.)

— — — — Luften är eld och rök och dån. Och dån
dån och rasslet och ropen, krevaderna äro så
oerhörda, att inte ens en jordbävning skulle kunna
överrösta dem...

Kaos, förvirring, skymning, helvete, och alltings
undergång... Skjuter jag på vän eller på fiende?
Vad vet jag! Jag vet ej längre varken var jag är
eller vad jag gör.

Ett kommandorop... Det hördes inte — ett rop
mitt i detta avgrundslarm!

Några av de närmaste lyda, och de utföra den
beordrade manövern; de övriga, som intet hört
eller förstätt, gå på som förut.

Det duggar och stänker något i mitt ansikte,
det kännes ljumt, varmt. En blick på mina kamraters
ansikten säger mig av vad slag stänket är.

Det är — krigsregn.

Hästar splittras itu och ristas upp eller flängas isär, kroppar sprängas tvärt av, lemmar kastas omkring. Undra på att det duggar!

Högarna växa. Det börjar med två och tre i varje... det ökas till tjugotalet... stiger till femtio... nittio... hundra.

Foten slinter i något klabbigt som ryker. Benen snärjas i det sega, mjuka...

Det är uttryckta inälvor.

'Krigspölsa', säger vår chef, och skrattar cyniskt med sitt stora, breda, fyrkantiga ansikte.

Några få minuter efter, och han skrattar aldrig mer...

Detta är tredje dagen.

Fördömt, min sista cigarrett! Och ingen kan ge mig en!!

Ett bröstvärn, jordhögar, och så flera jordhögar.

Till höger bröstvärn, jordhögar. Till vänster detsamma, en hel, oändligt lång rad.

Tredagars-striden är över. Till jordhögarna ha kommit andra högar: det är högar av uniformer, gevär, armar, ben, huvud.

Ett dovt mummel stiger upp ifrån högarna, gny och stön.

Luften är mättad därav "... åååå ... o o o ... hjälp ... min mor ... min hustru ... mina små barn ... ååå — vatten ... en kula, en stöt ..."

Armar som höjas och fäktas i luften ... händer som knyts i kramp ... anletsdrag, ohyggligt förvridna ... ryckningar ... kastningar ... Ett myller i högarna som i korgar med kräftor, krä-

lande, kravlande, utan att kunna komma bort,
famlande på måfå, vältrande från sida till sida i
vånda.

Femhundra här, tvåtusen där, tretusen, sextu-
sen . . .

Av högarna bli backar, av backarna små berg
— berg av armar och ben, huvud, bålar, inälvor.

Berg av människotrasor, berg av vad som nyss
var starka, friska män. Ödelagd energi, spolie-
rad livsglädje, dödad sund och stark åtrå till ljus
och till produktiv verksamhet.

Högar av hjärtan, stelnade i dödsqual, pölar
av friskt rött, sipprande eller strömmande ur
upprivna brescher i barmar, magar, axlar, höf-
ter . . . Stövlar med en fot uti, rockärmar med
rödblå rester av armen sittande kvar.

Böner, förbannelser, nödrop, dödsskrän, gråt,
eller vanvettiga skratt — en längtans suck efter
hemmet — en kyss ut i luften med blodiga läp-
par — den domnande handen, sträckt till smek-
ning av en barnakind, som i dödsögonblicket stått
fram för den bristande blicken — ett namn, ett
outsägligt älskat namn, kastat hän i luften — —

Vinden drar iskall och rå fram över högarna.

Om jag bara hade en cigarrett...

Jag är rädd, jag ligger här och blir alldeles förkyld.

— — — — —
Också det här har jag varit med om:

Två barn, bror och syster, i ett litet rum. — Mitt postställe är helt nära, jag kan se in i rummet, när jag passerar förbi, och höra allt vad som säges därinne. Det öppna fönstret sätter mig i omedelbar rapport med invånarna.

Gossen är väl så där tre—fyra år, flickan äldre, kanske tio—elva, och ett slags moderlig föresyn för brodern, som man ofta får se på landet. Var modern är, vet jag ej, och fadern! Ja, var äro alla fäder nu...

Stora syster sysslar med åtskilligt inne i rummet, troligen med frukosten, ty det är på förmiddagen och rassel av porslin höres av och till, under småprat med pysen. Denne ligger i fönstret och lutar sig ut. Vinden lever obehindrat om i det ljusa håret.

— Se, Marianne, blommorna stå alldeles fulla med vatten, ropar den lille, stora droppar. Vad kan det vara?

— Det är dagg, förstår du väl.

— Dagg? Är det något som blommorna ha i sig? Blommornas mjölk kanske; men det ser ut som vatten.

— Nej, visst inte. Dagg det är något helt annat. Minns du inte sagan om daggen?

— Vad är det för en saga? Den har jag inte hört!

— Du har nog hört den, men du har naturligtvis glömt bort alltihop. Små pojkar glömma så lätt... Om du kommer hit, skall jag berätta den för dig, medan vattnet kokar.

Gossen försvann hastigt ur fönstret. Systemen berättade — och jag smög mig tätt intill, för att lyssna.

Och så kom det:

”Om natten, då allt är tyst, människorna sova och hästarna ha slutat upp att släpa tunga, bullrande vagnar omkring på gatorna, då börja blommorna röra på sig, viska till varandra och få ett annat liv, än de ha om dagen.”

— Få de liv?

— Ja; tyst nu, då jag berättar!

”Då få de ansikten och fötter, lämna sitt fäste i mullen och spatsera omkring och hälsa på varandra, alldeles som människorna göra ibland...”

— Kriga de också som männ...

— Åh, låt mig nu berätta till slut —

”De pryda sig och göra sig så fina. Allt damm, som faller på dem under dagen, putsas av bladen, och de fästa på sig fullt med smycken som glittra likt klara droppar, rena och genomskinliga. Och då, när allt är riktigt tyst, så att de våga sig fram, då är det som blommorna hålla fest. Då sjunga de, blomstersången, och då tala de sitt eget språk, men allt sådant kunna inte människorna uppfatta, ty deras öron äro allt för grova och så fördärvas de av allt det oerhörda larmet och skrikandet och bullret dagen i ända. Blommorna de larma icke, de äro av ett helt annat släkte, ett som är finare, ömtåligare. För se, människorna de äro icke ömtåliga...”

— Men daggen — var blev daggen av?

— Daggen, det är alla pärlorna de pryda sig med om natten, förstår du... — — —

... Tratterataa... ratterataaaa...! hördes en signal långt borta.

Minuten därpå föllo skott. Det blev snart annat att göra än att stå på lur vid ett fönster och lyssna på barnsagor. Inom kort var en fäktning i full gång, striden spann ut sig, blev allt vildare, allt mera omfattande, och den slutade inte ens den dagen.

Jag kom att skiljas från det lilla huset med de två barnen, och jag fick för övrigt helt annat att tänka på.

Då jag senare återsåg stället, var huset en ruinhop. Men några blommor funnos ännu kvar utanför de rykande, fönsterlösa murarna.

Jag bröt en.

Den var alldeles full med friska daggpärlor. Men det var r ö d dagg. Det var krigsdagg.

— — — ... Vi ha segrat. En stor, härlig Viktoria. Och vi ha tackat Gud. Den gode, rättvise guden, som gynnat våra vapen. Det är en stor och härlig Regent däruppe, som vi måste ära och prisa — men hur dålig, hur obetydlig måtte inte fiendens gud vara! Jag skriver honom med litet g, han förtjänar inte bättre.

Då vi sjöngo våra psalmer, tänkte jag därpå, och alla gladde vi oss åt detta utmärkta förhållande. — — —

Jag är mycket religiös, min moder har uppfostat mig och syskonen mycket strängt, vi ha alltid gått i kyrkan och aldrig brutit mot lagen... Vad är det vi gjort, som kunnat stämma den gode, rättvise guden så till vår favör? Är det vår redbarare karaktär, vårt ädelmodigare upp-

trädande, våra upphöjdare åsikter om striden eller våra ädlare, humanare stridsmetoder?

Ty att den Högste skulle finna så stort behag i vårt nya, utmärkta artilleri, våra oemotståndligare granater och så vidare, förstår jag inte. Vår religionslärare nämnde åtminstone ingenting om att Gud specialiserat sig beträffande den maskinella krigstekniken, icke heller stod något därom i våra förträffliga andaktsböcker.

Det är så mycket som en enkel man i ledet inte förstår. Exempelvis att komma smygande nattetid i luften fram över en sovande stad, full av borgerliga, obeväpnade människor, och kasta ned bomber direkt i deras sovrum — och att detta skulle vara något särskilt behagligt för den gode guden och förtjäna Hans synnerliga bevågenhet. Den gode, store guden, som älskar alla sina skapade varelser.

Eller ha vi en speciell krigsgud och en annan, som fungerar under freden? Krigets gud, det är en rå, brutal, hänsynslös företeelse, som ger sitt erkännande åt till och med skändande av kvinnor, förstörande av hem och nedslaktande av gubbar? Medan fredens gud egentligen är en mes,

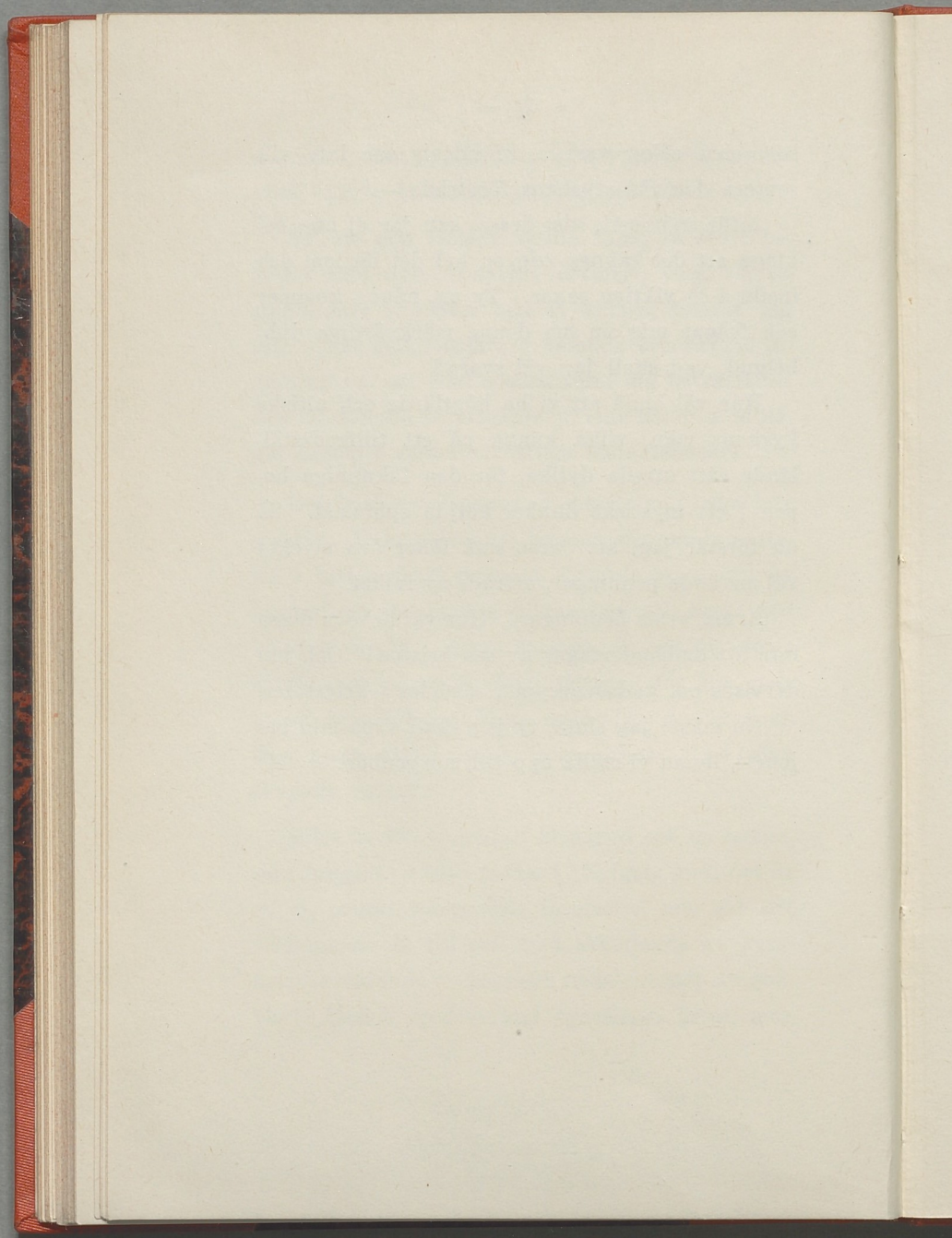
som bara söker vara s. k. rättvis och inte vill sentera den råa styrkans företråde —?

Inför spörsmål, som dessa, kan jag ej nog beklaga att det saknas mig en hel del lärdom och insikt i så viktiga saker. Ty om någon kommer och frågar mig nu om denne märkvärdige dubbelgud, vad skall jag väl svara?

Hur väl ändå att vi ha högtlärde och nitiske kyrkans män, vilka kunna på ett tillfredsställande sätt utreda dylika, för den fåkunniga hopen i ett mystiskt dunkel höljda spörsmål. Så nu förstår jag, att deras små löner äro mycket väl använda penningar, offrade av folket.

Arma, arma hedningar! Hur väl behöva dessa inte att omhändertagas av oss kristna! Och undervisas om gudsbegreppet, särdeles i krigstider.

Nu måste jag sluta, ty jag skall slipa min bajonett, innan vi ställa upp till morgonbön.

Jag uppsökte den gamle, hederlige pratmakaren, korpral Birger, som jag kommit att hålla mycket av, för att återlämna hans "bok", sedan jag tagit de avskrifter av innehållet, jag önskade.

Han låg i samma säng och hade fortfarande bindel om huvud och ögon.

Han tryckte hjärtligt min hand, synbart glad att åter höra mig — se kunde han ju inte.

Han talade lågmält och i en hemlighetsfull ton. Det var tydligt att han satt inne med ett eller annat av större vikt, och att orden brände på hans tunga, förstod jag.

— Kom närmare, min herre, jag har något att anförtro er — det är om den här... om de här anteckningarna.

— Såå!

Den lilla stolen, utan ryggstöd, fanns fortfarande kvar. Jag drog den nära intill huvudgär-

den och lutade mig fram för att få del av det viktiga, som skulle komma.

— Vet ni vem det är, som tecknat upp det här, ni nu läst — jaa, det vill säga efter mina brev...?

— Nej — vem är det?

Stödd på den friska armbågen reste han sig upp för att komma mig ännu närmare.

— Jo, det är...

Han hade fått sin mun tätt intill mitt öra, och kramade min handled, då han viskade:

— Det är ingen mindre än —

Här kom namnet på en i södra Europa vida känd furstinna, bekant ej mindre för sin stora, uppoffrande godhet mot alla nödlidande, än för sin erkänt överlägsna intelligens.

Jag satt en stund tyst, i tankar. Den gamle soldaten kände och förstod, och han var finkänslig nog att ej störa.

— Tack! var det enda jag förmådde yttra, i det jag kraftigt tryckte hans hand.

Han låg tyst en stund.

— Får jag icke mera återse min herre?... Det låg sorg och saknad i stämman, som rörde mig. — Se, jag skall säga som det är: dagarna

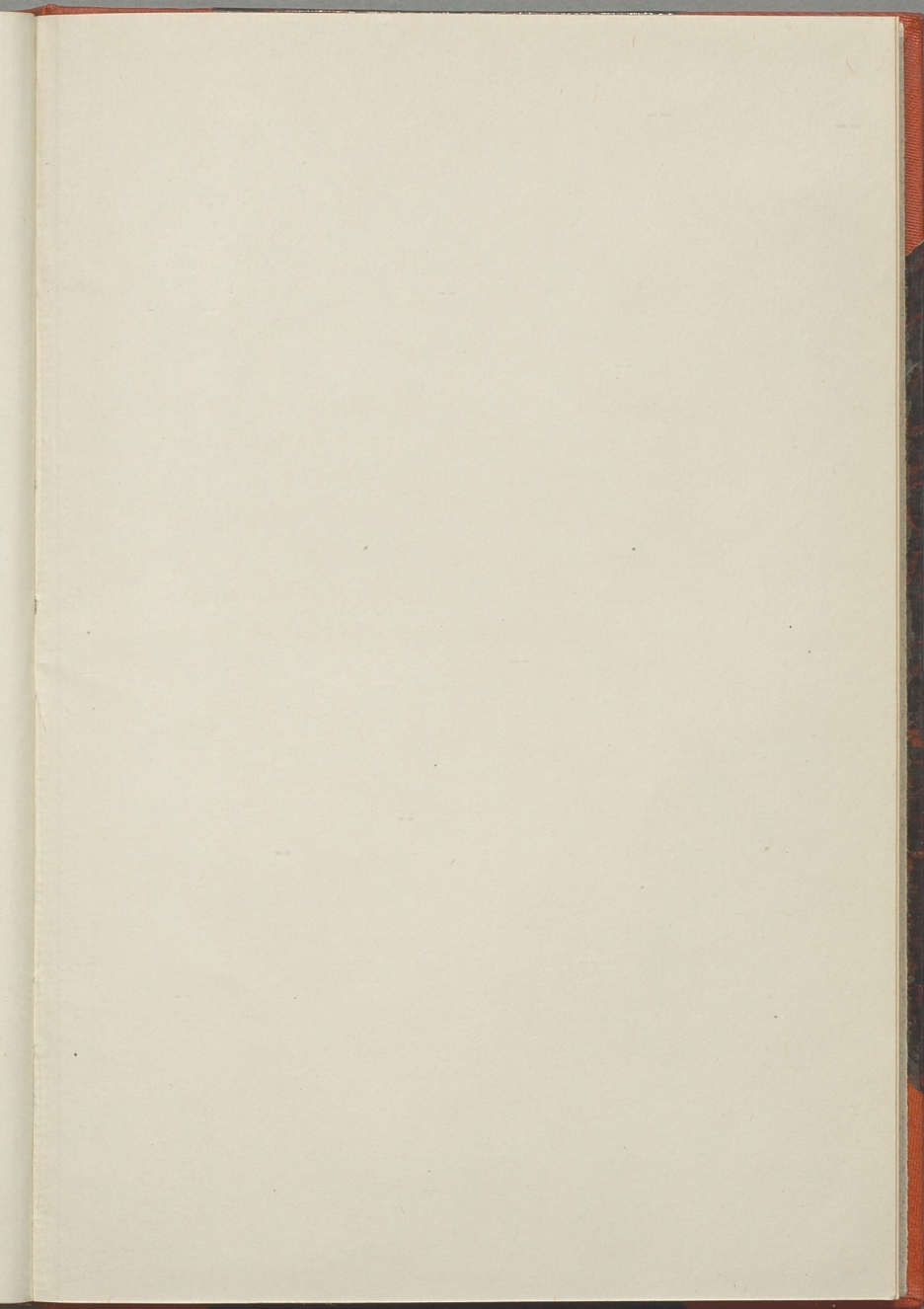
bli så långa, så långa att ligga så här, och ännu lär jag inte på länge få avtaga bindeln, långt mindre titta i en tidning. — Min herre kommer väl hit någon gång före avresan?

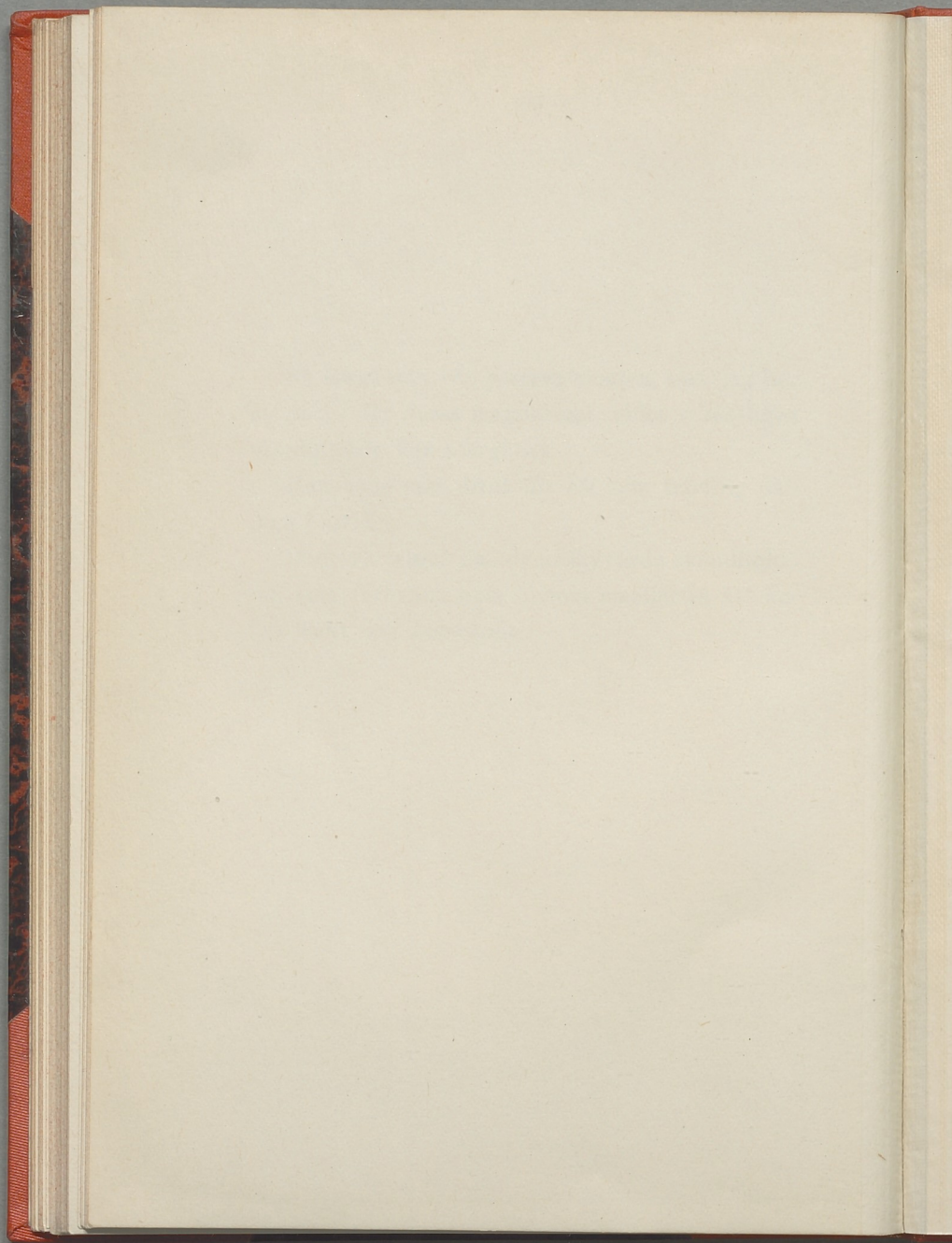
Jag lovade honom det — och jag höll också detta löfte.

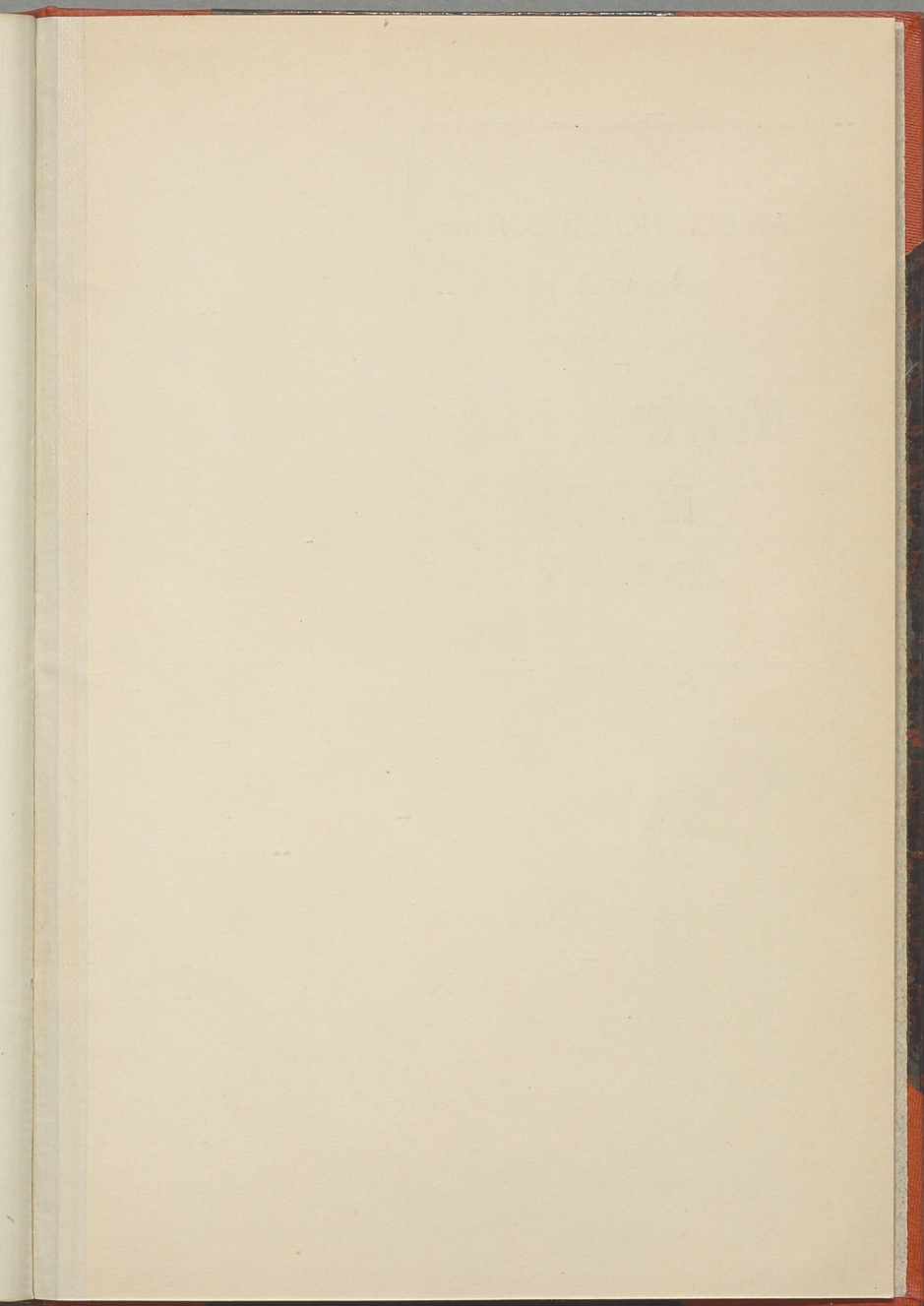
Så långt min vän reservofficeren, som jag har att tacka för dessa manuskript, vilka väsentligen oförändrade här återgivits.

Han hade rest ditut för att som frivillig deltaga i striden.

Underrättelsen om de avskyvärda skändligheter, som förövats, kom honom emellertid att ändra åsikt och återvända.

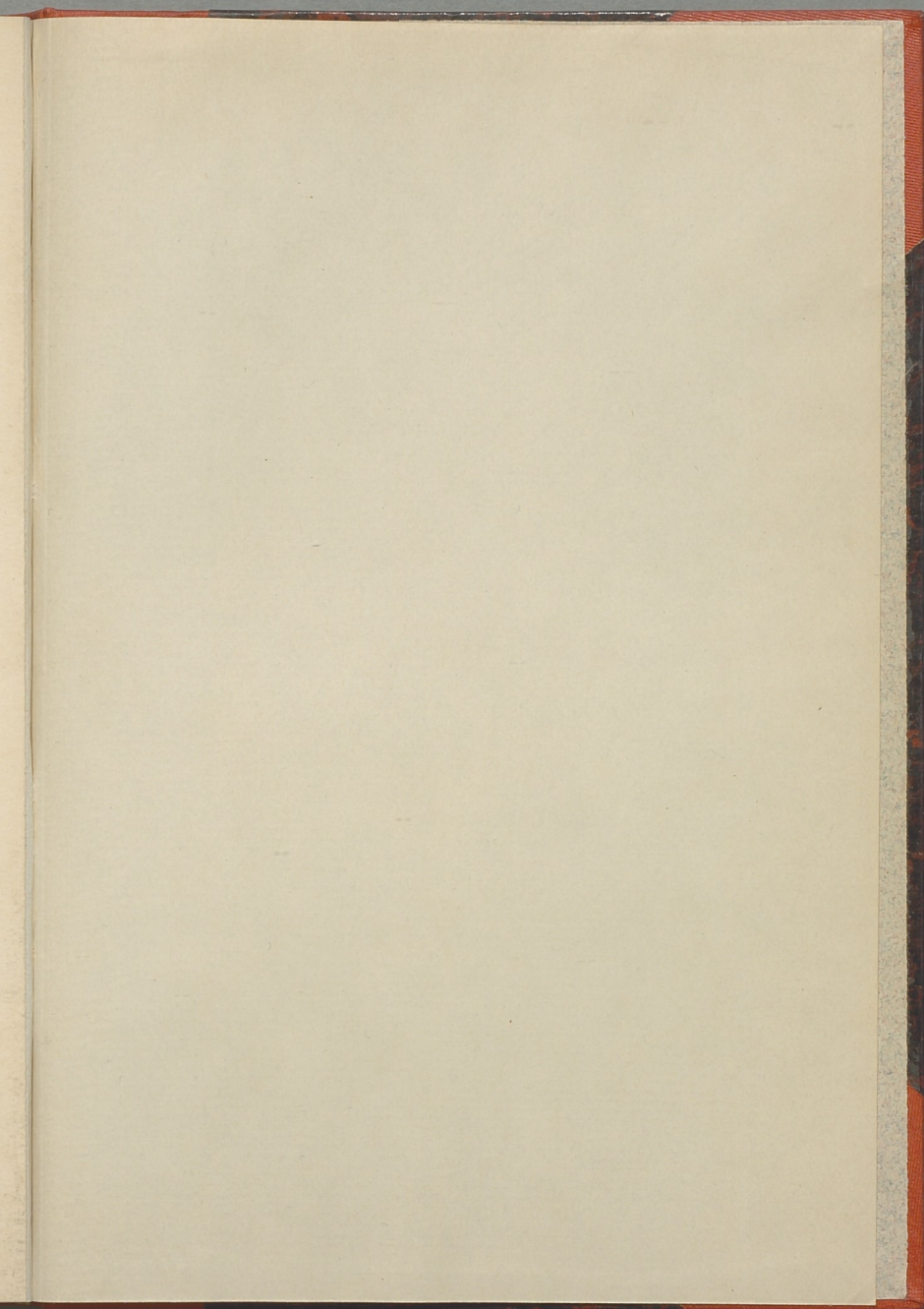
Av ELF NORRBO förut

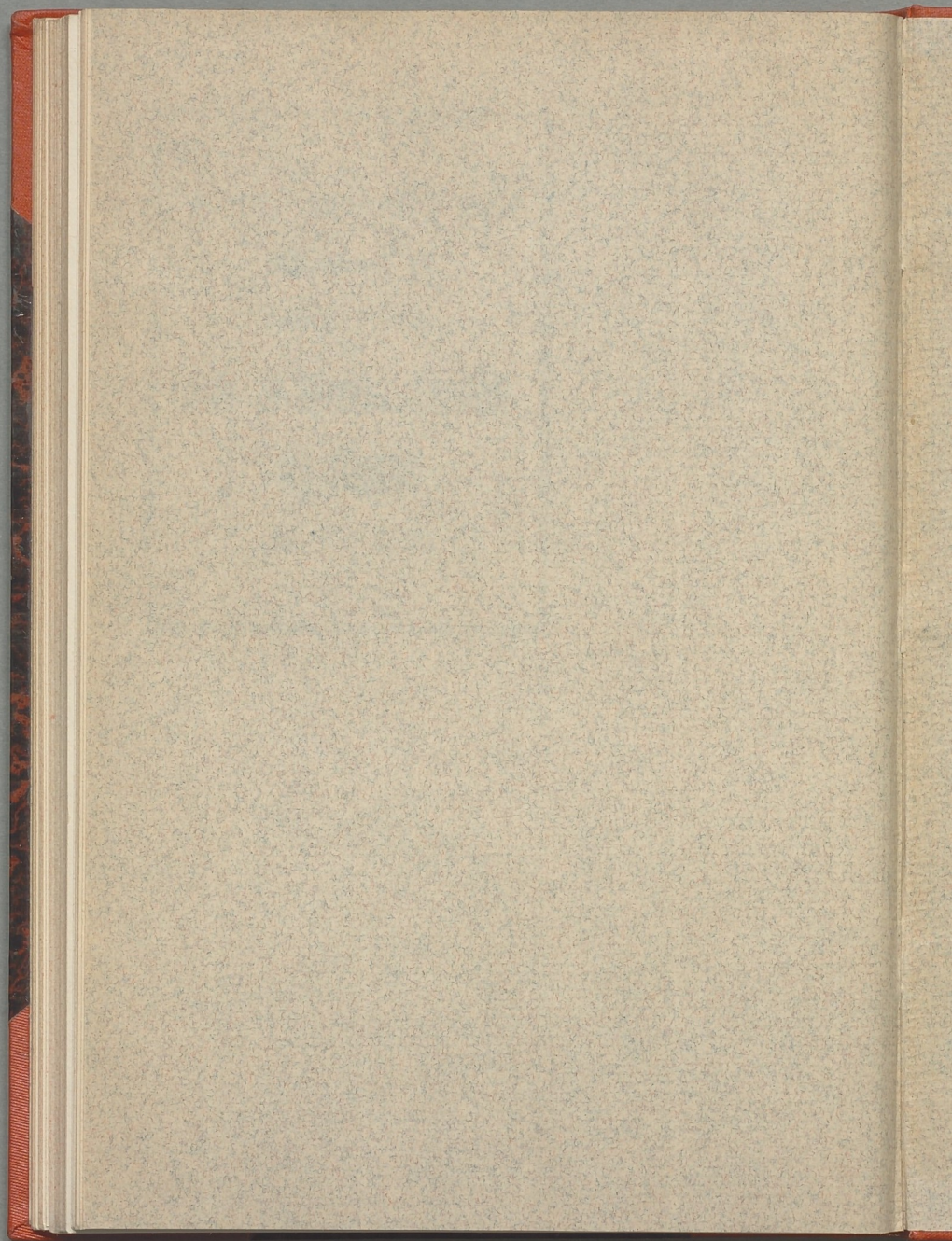
utkommet på

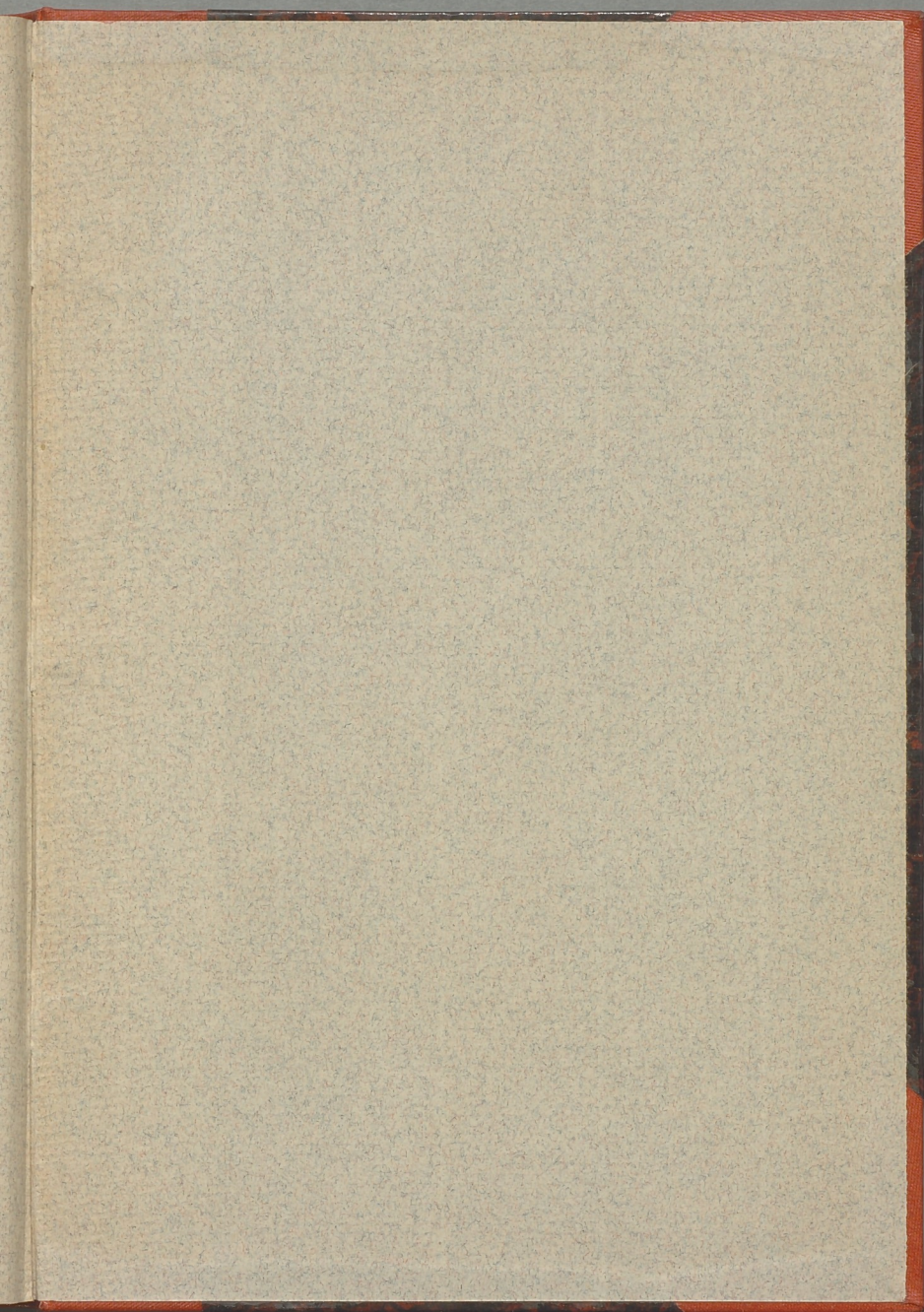
Tidens Förlag:

**Folk av Spadebo, Yxenhult
och Släggarp**

pris Kr. 1: 50

www.books2ebooks.eu